

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan

www.uzas.uz

2018-yil 9-noyabr № 46 (4496)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Халқаро бахшичилик санъати фестивалини ўтказиш тўғрисида" ҳамда "Халқаро хунармандчилик фестивалини ўтказиш тўғрисида"ги қарорлари том маънода мамлакатимиз маданий ҳаётида катта воқеа бўлди. Мазкур қарорлар халқимизнинг номоддий меросларини авлодларга етказиш, миллий туризмни янада ривожлантириш, шунингдек, халқлар орасида дўстлик, маданий гуманитар алоқаларни мустаҳкамлашга хизмат қилади, албатта. Қуйида соҳа мутасаддиларининг ушбу халқаро фестивалларни ўтказишдан кўзланган мақсад ва уларнинг мазмун-моҳияти ҳақидаги мақолалари билан танишасиз.

Тахририят

ДЎМБИРА ОВОЗИ ТУТСИН ОЛАМНИ

Айни кунларда мамлакатимизда юз бераётган ўзгаришларнинг янги дари дунё аҳли нигоҳида. Бу шиоатли кунларнинг шукухи, шиддати маданий соҳасининг ҳам тез суръатларда ривожланишини таъминламоқда. Президенти

кўнгли тоза бахши бобо тилидан айтадиган бўлсак, беихтиёр бу кунларнинг садағаси кетай, деб юборасиз...

Куни кеча Юртбошимиз имзолаган "Халқаро бахшичилик санъати фестивалини ўтказиш тўғрисида"ги қарор Ўзбекистон бахшичилигининг кўнгилларини шод этди, улар "Алпомиш" ва "Гўрўгли"ларни янада жўшиб кўйлаб, элимиз фарзандларининг мардлиги ва жасуригини, Ватанига садоқатини тараннум этмоқдалар. Термиздаги бахшилар мактаби ўқитувчиси, Ўзбекистон халқ бахшиси Шоберди Болтаевни ушбу қарордан хабардор этиш мақсадида кўнгирок қилдим. У киши телефонга дўмбирасини тутиб, "Кўйламоққа замон келди, гўзал давру даврон келди" деб жўшиб кўшук айтди. Билдимки, ота-онан бахшимиз қалбда гурур ва ифтихор тўғуларни барқ уриб турибди.

Муносабат

МИЛЛИЙ ХУНАРМАНДЛИК ЭЪЗОЗИ

Маълумки, юртимизда хунармандчилик қадимдан тараққий этган, ажодларимиз ушбу соҳанинг кўплаб турлари билан фаол шуғулланган. Халқимиз хунар ўрганиб, турли бежирим буюмлар яратиш, кундалик ҳаётда асқотадиган жиҳозлар тайёрлаш, шу орқали ўз меҳнати билан одамларга наф келтиришни қадрият даражасига кўтарган. Хунармандчиликнинг у ёки бу йўналиши бир оила вакилларининг асосий машғулотига айланиши натижасида моҳир хунармандлар сулоласи юзага келган. Жойларда ўзига хос мактаблар шаклланган. Бугунги кунда мамлакатимизда хунармандчиликнинг ўттиздан орттиг йўналиши мавжуд.

Ушбу йўналишларда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар юртимизда ва ундан ташқарида ташкил этилаётган кўргазмаларда муваффақият қозонаётгани сир эмас.

Давлатимиз раҳбарининг "Халқаро хунармандчилик фестивалини ўтказиш тўғрисида"ги қарори ана шу миллий хунармандчилик турларини, халқ бадиий-амалий санъатини ривожлантириш, қўлигул хунармандларни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг меҳнати маҳсулларини кенг тарғиб этишда долзарб аҳамият касб этиши шубҳасиз.

ЯККАБОҒНИНГ ШИФОБАХШ НЕЪМАТЛАРИ

Фаол тадбиркор — ижодкор нигоҳида

Ундан болалик йиллари ҳақида сўрасангиз, юз-кўзида "шуълага интизор гиёҳдай ўсдим", деган армон акс этади. Ҳаётнинг оғир синовлари уни жуда эрта улғайтирди. Онаси оғир дарддан вафот этгани боис врач бўлмоқчи эди, бироқ "кўрпага қараб оёқ узатиш"га тўғри келди — кичик шифокорликка ўқиди. Бир куни фармакология домласи талабаларни Ботаника боғига олиб бориб, ноёб ўсимликларни кўрсатар экан: "Гинко билоба — доришunoslikнинг "тирик хазина"си, деди. Бу дарахт қадим замонлардан ёдгорлик бўлиб, баргидан мева-сигача шифобахш экан. Хитой табобатида уч минг йил аввал ҳам ундан қон айланиши бўзилиши, хотира, кўриш қобилияти сусайишини тиклашда фойдаланилган ва, ҳатто Гёте ҳам бу дарахтни шарафлаб шеър ёзган...

Анзур негандир японлар таъзим қилиб тақдирдан фол очган, европаликлар хайратланган гинко билобани юртимиз боғларининг ноёб неъматларига қиёсласи келарди. Биргина балх тут ва шотутнинг ўзи неча ўнлаб хасталикларга даво. Оддий ўригу гилос-чи?! Олдиндан оққан сувнинг қадри йўқ-да... Айнан тут билан туршак очарчилик йиллари эл-улусни турли балолардан асраган-ку. Шўро замонида пилла озиги деб тутларни каллаклаб ташлардик.

Не-не ўрикзор, олмазор, узумзор боғлар пахтага "ем" бўлганди... Ибн Сино қанчадан-қанча хасталикларни оддий мева-чеваю ноёб ўт-ғиёҳлар билан даволаган. Уларнинг турган-битгани табобат хом ашёси экан. Қанийди, минг йил яшайдиган пистазорлар, асрий ёнғоқзорларимизни тиклаб, халқимизни баҳраманд этсак...

► 2

СИМФОНИК МУСИҚА ОҒУШИДА

Ҳафта бошида ХХI аср мусиқа санъати муаммоларига бағишланган халқаро илмий-амалий конференция қатнашчилари ишига "ок йўл" тилаган Ўзбекистон давлат консерваториясида яна бир тарихий анжуман — бешинчи халқаро Симфоник мусиқа фестивали ўз ишини бошлади. Фестивалда ундан орттиг хорижий мамлакатдан йигирма нафарга яқин таниқли композитор ва дирижёр иштирок этмоқда.

Тадбирнинг очилиш куни бўлиб ўтган симфоник мусиқа концертида Рашид Калимуллин (Россия), Андриан Петут (Австралия), До Хонг Куан (Вьетнам), Муратбек Бегалиев (Қирғизистон) каби чет эллик композиторлар ҳамда Мирсодиқ Тожиев, Рустам Абдуллаев, Ҳабибулла Раҳимов, Мустафо Бафоев каби ўзбекистонлик ижодкорларнинг асарлари янгради. Ўзбекистон халқ артисти Исмоил Жалилов раҳбарлигидаги Миллий симфоник оркестр (дирижёр Алибек Кабдурахмонов) ижросида янграган куйлар муҳлисларга завқ ва кўтаринки кайфият бағишлади.

Беш кун давом этадиган анжуман катта ташкилий ва ижодий жараёни қамраб олган, — деди Композиторлар ва бастакорлар уюшмаси раиси, фестиваль бош директори Рустам Абдуллаев. — Консерваторияда ва уюшмамиз залида Ўзбекистон ва жаҳон композиторларининг симфоник асарлари, камер чолғу мусиқаси, халқ чолғулари оркестри учун яратилган асарлардан тuzилган концертлар бўлиб ўтади. Чет эл композиторлари билан ижодий учрашувлар, маҳорат дарслари ўтказилади, ҳамкорлик меморандуми имзоланади. Ушбу халқаро тадбирнинг уюшмамиз фаолиятига 80 йил тўлиши арафасида ўтказилаётгани ҳам рамзий маънога эга. Симфоник мусиқа шинавандалари учун бу фестиваль катта совға бўлганига ишонаман.

Дарҳақиқат, фестиваль давомида намойиш этилган симфоник ва камер мусиқа концертлари, "Сўғдиёна" халқ чолғулари камер оркестри, "OMNIBUS" ансамбли, давлат Академик давонида намойиш этилган симфоник ва камер мусиқа концертлари, Алишер Навоий номидаги давлат академик катта театрида қўйилган Анвар Эргашевнинг "Хумо" балети, Рустам Абдуллаевнинг "Садоқат" операси чет эллик меҳмонлар ва юртимиз санъатсеварлари томонидан қизгин қарши олинди.

Шунингдек, фестивалга чет давлатлар композиторлар уюшмалари ва ассоциациялари раҳбарлари ҳам таклиф этилган. Улар билан ижодий ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш ва мустаҳкамлаш борасидаги вазифалар, жумладан, икки томонлама дўстлик учрашувлари ўтказиш, фестиваль, концертлар, симпозиум ва конференцияларни мунтазам ўтказишни йўлга қўйиш, композиторлик ижодиётини янада такомиллаштириш, мусиқа тарғиботини жадал ривожлантириш каби долзарб масалалар келишиб олинди.

Бугун Ўзбекистон давлат консерваторияси катта залида фестивалнинг тантанали ёпилиш маросими бўлиб ўтади. Тадбирда Айдин Самими (Эрон), Моисес Бертран (Испания), Артик Токсанбоев (Қозғистон), Ян Мейсл (Чехия), Азиз Дадашов (Озарбайжон), Тўлқин Қурбанов, Феликс Янов-Яновский, Нуриддин Ғиёсов, Мирҳалил Маҳмудов каби композиторларнинг асарлари янграйди. Ўзбекистон Миллий симфоник оркестри ижросидаги мусиқалар давомида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Адига Шарипова, халқаро танловлар совриндори Раҳим Мирзакамолов ва чехиялик Ян Мейсл солист сифатида иштирок этадилар.

Г.УМАРОВА

ОБУНА — 2019

Ҳурматли газетхон, "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасига 2019 йил учун обуна бошланди. Сиз севиб ўқишни ният қилган мазкур нашрга ўз ихтиёрингиз билан обуна бўлишингиз тахририят жамоасига катта куч ва гайрат бағишлайди. Обуна барча алоқа бўлимларида расмийлаштирилмоқда. Имтиёзли нархларда тахририят билан тўғридан тўғри обуна ташкил этиш ҳам йўлга қўйилган.

Мурожаат учун телефонлар:
71-233-49-93
Нашр кўрсаткичи: 222
Ташкилотлар учун: 223

Уюшма фаолиятдан

АДАБИЙ АЛОҚАЛАР ТАРИХИДАН

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Пиримкул Қодиоров таваллудининг 90 йиллигига бағишланган адабий учрашув ва "Юлдузли тунлар" номли фотоқўргазма ташкил этилди. Тадбирда иштирок этган ижодкорлар севишли адибнинг миллий адабиётимизга қўшган бой адабий мероси ҳақида атрофлича гапирдилар. Учрашувдан сўнг "Дийдор" театрида адиб асари асосида сахналаштирилган "Юлдузли тунлар" спектакли намойиш этилди.

ИККИ ХАЛҚ ФАРЗАНДИ

Мақсуд Шайхзода таваллудининг 110 йиллиги муносабати билан адабий учрашув ҳамда фотоқўргазма бўлиб ўтди. Ёзувчи, шоирлар, адабиётшунос олимлар, Ўзбекистон ва Озарбайжон дўстлик жамияти вакиллари, санъаткорлар қатнашган мазкур тадбирда Мақсуд Шайхзода нафақат миллий адабиётимиз хазинасини ўзининг салмоқли асарлари билан бойитган адиб, балки ажойиб инсоний фазилатлари билан ҳам халқимиз хотирасида яшаб келаётган устоз ижодкорлардан бири экани таъкидланди.

ТАҚДИМОТ

Ёзувчилар уюшмасида таниқли шоир, таржимон, публицист, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Янгибой Қўчқоров билан ижодий учрашув бўлиб ўтди. Муаллифнинг "Қумуш чўққи ёғдулари" (Ўзбекистон Қаҳрамони Эркин Воҳидов ва замондош адиблар ижодига бир назар) китоби ҳамда мумтоз ва ҳозирги замон қорақалпоқ шеърятидан таржималари жамланган "Навоийдан савод очдим", шунингдек, қозоқ шеърятидан қилинган таржималардан иборат "Қозоқнинг қирқ оқинидан қирқ ўлан" китобларининг тақдироти тадбири ўзгача мазмун бахш этди.

Бошланиши биринчи саҳифада.

Албатта, орзунинг ўзи билан иш битмайди. Боғ яратиш учун сармоя керак. Сармояни эса, бой бўлишни эплаганлар орттиради... Рухшунос Хавр Экер инсон бой бўлиши учун фикрлаш тарзини ўзгартириши керак, дейди. Фикрлашни ўзгартирган одамнинг ҳаёти ҳам ўзгаради. Шўролар қўлидан иш келадиган, ўзига ва ўзгаларга фойдаси тегадиган тадбиркор, ишбилармон одамларни бой ва қулоққа чиқариб, мол-мулкни тортиб олди. Ҳатто оддий хунараманд ҳам ота-бобосидан мерос касбларни унутишга мажбур бўлди. Истиқлол эса, уларга эрк берди. Шу сабабли Анзур илк фаолиятини ўз шифокорлик касбига яқин доричиликдан бошлади. Аёли Гулсанам билан кичкина дорихонада тиним билмади. Дастлаб ташаббусини бўғишга муҳир бюрократия "нағма"ларидан кўп озор чекди. Қонунларни "сув қилиб ичиш"га тўғри келди. Кўнгли тоза, орзулари мусоффо одамнинг дунё эврилишларидан сабоқ ола билиши тўғрисида йўли очилиб бораверар экан. Бир

У асли шифокор бўлганлиги учун ҳам табиий шарбатларнинг малҳамлик хусусиятини бениҳоя қадрларди. Шу боис таркибига ёт модда қўшмасдан саноат усулида шарбат олиш мумкинми, деган савол устида кўп ўйларди. Ўғли Қозимбекнинг чет тилларини яхши билиши қўл келди. У интернет билан "тиллашиб", хорижда шундай технология борлигини аниқлади. Анзур Европага сафар қилиб, мевалардан шарбат оладиган завод учун шартнома тузиб қайтди. Хусусий корхонасини "Darmon Farm" деб номлаб, шифобахш неъматлар тайёрловчи тадбиркорга айланишга жазм этди.

...Ушунда мезон насимлари эсаётган, она юртимизнинг бор зеб-зийнати боғ-бўстонлар жамолида намоён бўлган олтин куз эди. Унинг севиначи чексиз. Кам ҳосилли экинзор ўрнидан йигирма гектар ер ажратиб берилди. У катта йўлнинг шундоқ ёқасидаги бўлғуси боғнинг ҳар буржини қадамлаб кезиб юрарди. Дала-ни бир мейёрда ағдариб бораётган трактор ортидан юриб, ғўзапоя ил-

2017 йил 27 август куни корхонанинг тантанали очилиш маросими бўлди. Яна бир эзгу ният рўйбга чиқиб, яккабоғлик олтиш киши иш билан таъминланди. Ҳамманинг қувончи чексиз. Биронта ёт модда аралашмаган "Darmon sharbat"ни ичган одамнинг кучига-куч, қувватига-қувват қўшилади. Табиий

Замондошларимиз

шарбатни ғўе жаннат неъматидеяси. Агрофирма олмасор боғдан биринчи йилдаёқ 227 тонна ҳосил олиб, 208 миллион сўм даромад қилди. Россия Федерациясига 2017 йил август-декабрь ва 2018 йилнинг ярим йили мобайнида 679,5 минг долларлик маҳсулот экспорт қилинди.

Унутилмас воқеа

2018 йилнинг 28 январи. Шу куни Анзурнинг ҳаётида унутилмас воқеа рўй берди. Бир-икки кун аввал вилоят ҳокимлигидан қўнғироқ қилишиб, уни хабардор этишди: давлатимиз раҳбарининг Қашқадарё вилоятига ташрифи муносабати билан иннова-

булишини таъминлашдан ташқари мамлакатимиз экспорт салоҳиятини оширишга ҳам ҳисса қўшади. Бу борадаги ишларни жадаллатиш учун Анзур яна Европа мамлакатларига сафар қилди, энди АҚШга боришга тараддуд қўймоқда. У раҳбарлик қилаётган агрофирма Юрбошимиз даъвати билан ёш болалар учун 90 дан 200 граммликкача бўлган мева-сабзавотлар бўтқаси, кетчуп ҳамда мураббо ишлаб чиқаришни ўзлаштириш учун ҳам қизғин ҳаракат бошлади. Шу мақсадда Италиянинг "Guala Pack group" ва "Navata group" компаниялари билан қиймати 1,250 миллион евро миқдоридаги шартнома имзоланди. Ҳозир ана шу инновацион технология ускуналари олиб келинаётган.

Шу йил март ойида Германиянинг Кёльн шаҳрида ўтказилган халқаро инновацион технологиялар кўргазмасида иштирок этгани унинг учун яна бир янги уфқлар очди. У италиялик ҳамкорларнинг янги технологияларига қизиқиб қолди. Мевалардан олинадиган шарбатларни 120 даража ҳароратда стерилизация қилиш усули ва шу жараёни амалга оширади-

цион лойиҳаларни дадил қўллаётган фаол тадбиркор сифатида Анзур Нормуродов раҳбарлик қилаётган завод фаолияти билан танишиш ҳам режага киритилди. Бу ҳушхабарни эшитиб, Анзур анча хушёр тортиди. Ахир, мамлакат раҳбарининг оддий тадбиркор фаолиятига қизиқиб, у амалга ошираётган ишларни кўздан кечириш тарихий воқеа эмасми? Шунинг учун у учрашувга шошилмасдан пухта тараддуд қўрди. Заводга бориб, жараёни яна бир бор кўздан кечирди. Уша кунлари ҳаво совуб кетган эди. Лекин агрофирма ходимлари ишонч ва эътибордан совуқни ҳам писанд қилмай ўз ўринларида собит туриб, одатдаги ишини давом эттиришарди.

Мамлакат иқтисодиёти барқарор ривожланиши, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, экспорт салоҳиятини ошириш йўлида ҳалол иш юритаётган тадбиркорлар қўллаб-қувватланиб, уларга кенг имконият яратиб берилаётгани Анзурнинг ҳам янги режаларига қанот бағишлаган эди. Бундан мамнун ҳолда давлатимиз раҳбарини қизиқтирган барча саволларга аниқ ва лўнда жавоб бериб, корхона фаолияти, уни кенгайтириш истиқболлари, янги режалар ҳисоб-китобини далиллар билан асослашга ҳаракат қилди.

Президентимизга қуёш нурига тўйинган, баҳаво ҳудудларда пишиб етилган сархил ноз-неъматлар юртимизда ҳам, хорижда ҳам харидорғир эканлиги ҳақида ахборот берилди. Замонавий энергия тежамкор ускуналар билан жиҳозланган корхона бир кеча-кундузда 20 тоннагача мева-сабзавотни қайта ишлаш қувватига эгаллиги, келгусида узум, анор ва турли сабзавотлардан ҳам шарбат тайёрлаш қўзда тутилгани, корхона ишчилари асосан ёшлардан иборат эканлиги эътиборли бўлди. Анзур табиий шарбатлар чет эллик харидорларда ҳам қизиқиш уйғотаётгани ҳақида маълумот берди. Давлатимиз раҳбари бундай корхоналарни қўллаб-қувватлаш, замонавий технологияларни ўзлаштирган ёшларни тарбиялаш лозимлигини, бунинг учун имконият ҳам, ишчи кучи ҳам етарли эканини таъкидлади. Корхона фаолиятини кенгайтириш учун яна минг гектардан зиёд янги боғлар яратиш тўғрисида қўрсатма ва йўл-йўриқлар берди. Сўнг унинг қўлини астойдил қисиб, "Энди бўғишга бўш келманг, Анзурбой", деб елкасига қоқиб қўйди.

Ушбу мулоқотдан сўнг қўл ўтмай интенсификация бўлини кенгайтириш учун агрофирма ихтиёрига 1048 гектар янги ер берилди. Бўғиш ҳосилга киргач, 250 нафар доимий ва 500 дан зиёд мавсумий ишчи иш билан таъминланди. Боғдорчилик маҳсулотларини қиш-ёз сархил ҳолда сақлаш мақсадида Италия, Германия ва Голландия технологиялари асосида беш минг тонна сийғимга эга инновацион совутиш камералари қурилмоқда. Янги иншоот боzorларимизда нарх-наво барқарор

ган технологик қурилмалар Анзурнинг диққатини жалб этди. Бу технологияларни агрофирмага келтириш юзасидан шартнома имзоланди. "Миллий банк" томонидан шу мақсадда тадбиркорга кредит ажратилди.

Ҳозир минг гектарли супер интенсив боғи барпо этиш учун ер текислаш, томчилатиб суғориш ускуналарини ўрнатиш ишлари қизғин давом этмоқда. Бу жараёнинг ҳар бир бўғини масъулиятли. Электр тармоғи борман жойларга дизель генераторлар ўрнатилган. Эрта баҳорда қадаладиган бир неча турдаги олма навлари кўчатига алақачон бюртма берилган. Аслида боғнинг даромади сифатли кўчатга боғлиқ. Кўчатлари хорижда етиштирилиб, Самарқанд боғларида пайванд қилинган 200 гектарли олмасорнинг униб-ўсиши, суғорилиши, зараркунандаларга қарши кураш битта хонадаги компьютерлар орқали кузатилади. Мевалар пишиб етилганда тез йиғиштирилиб, омборга жойланади. Голландиянинг РГС русумли ускуналари ёрдамида бир йўла 500 тонна мевани "шок" усулида музлатиш уларни истеъмолчига етиб бургунча сархил ҳолда сақлаш имконини беради. Бу Анзур Нормуродовнинг туркиялик шериклар қўллаб-қувватлаган янги боғининг дастлабки тавсифлари.

Давлатимиз раҳбари кам даромадли экинлар ўрнига кўп даромад берадиган, халқимиз фаровонлигига хизмат қиладиган боғлар яратиш ташаббусини илгари сурмоқда. Анзур Нормуродов бизга бунинг ҳисоб-китобини содда тилда изоҳлаб берди.

— Бир гектар майдонга пахта эксангиз — йил бўйи минг машаққат билан ҳосил етиштириб, ўртача 25-30 центнер, яъни 2,5-3 тонна ҳосил olasиз. Даромаднинг асосий қисми харажатга кетади. Бир гектар боғ яратсангиз камида 40 тонна мева olasиз. Боғ ҳосилга киргунча қадаб ораларига қараб, қалампир, ловия каби бошқа экинлар экиб олиш мумкин. Соф даромад тўрт-беш баробар кўп бўлади. Бунинг устига сарфланган меҳнат машаққатли эмас, завқли. Ишлаган одамнинг ҳам оғзи тегади, ҳам чўнтаги пул қўради. Албатта, савоби ҳам кўп.

Ха, шундай. Боғ яратишнинг минг битта хикмати бор. Шунинг учун яхши ниятли инсон фарзанди борки, бунга яратсам деб орзу қилади. Анзур янги боғлар яратиш билан шуғулланиб, фарзандлар тарбиясини ҳам унутмади. Ҳаракати бесамад кетмаяпти. Ўғиллари Миржалол ва Қозимбек нуфузли илм масканларида сабоқ олиб, ўз йўлларини очибмоқда. Улар Анзур билан Гулсанамнинг қайрилмас қанотларидир.

Мурод АБДУЛЛАЕВ,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат қўрсатган журналист

Ҳашар — элга ярашар

СУҲБАТ МУШОИРАГА АЙЛАНДИ

Куз айни йиғим-терим фасли. Далаларда сўнгги йиғим-терим юмушлари авжида. Фермеру ҳашарчиларнинг қўли қўлига тегмайди. Ижодкор, санъаткорлар улар ҳузурига ошиқди. Яқинда биз — бир гуруҳ ёзувчилар Самарқанднинг Пайариқ туманида бўлиб қайтдик. Туман марказидаги бу фермер ҳўжалиги далалари Қорасув ариғига, қўриққа туташ. Биринчи терим тутанган майдонлар қорайиб, терилмаган жойлар оппоқ бўлиб ўзига чорлаб турибди. "Навий", "Фаровон", "Темир шайх", "Гўзал" маҳаллаларидан ҳашарга чиққан ўттиз-қирқ чоғли теримчилар бир-бирдан ортада қолмаслик учун бош кўтармай пахта термоқда. Ун олти йилдан буён фермер ҳўжалигини бошқариб келаётган Фармон Тошев пахта, ғалла ва бошқа экинлар режасини ҳар йили орттиги билан бажарар экан. 19 гектар ерга пахта эккан фермер камида юз миллион сўмлик даромадни қўлаб турибди. Бир кунда 100-120 килодан пахта териб оила даромадига ҳисса қўшаётган ҳашарчилар кўпчилигини ташкил қиларкан.

Ана шундай илгор теримчиларга Энахон Сиддиқова, Ақбол Мирзо, Анвар Обиджон, Шодмонқўл Салом ва бошқа адибларнинг шу йил "Адиб ва жамият" руқни остида чиққан янги китобларидан ташқари ўз иход намуналаримизни ҳам тақдим этдик. Тушлик пайтида ҳашарчилар билан бошланган суҳбат мушоирага айланиб кетди.

— Хув анови қўриб турганингиз тепаликда иссиқхона қўймоқчимиз, — деди бизнинг кузатаётиб Фармон ака: — Лимон, апельсин, турли қўкатлар етиштирмоқчимиз, товухчона қуриш, 20 қўти асалари олиш ниятидамыз, — деди. Биз ҳам фермернинг ниятига йўлдошдик. Ахир тадбиркорлик ривожланган юртининг турмуши фаровон ҳаёти тўқис бўлади-да.

Оқдарё туманидаги фермер Назар Абдураҳмоновнинг даласида ҳам иш қизғин. Бу йил ҳар йилгидан кўра теримчиларга яхши ҳақ тўлангани боис ҳашарчиларнинг қўли қўлига тегмайди. Шоира Ойгул Маматова ва тарбиячи Олия Ўроқова бош бўлган теримчилар ҳозиргача юз тоннадан ортқ пахта териб беришди. Ижодкорлар томонидан илгор теримчилар Ойсара Эрматова, Ҳаётул Зайнидиновларга ҳам китоблар совға қилинди.

"Оқдарё овози" таҳририяти ходимлари, Самарқанд чет тиллар институти, Педагогика коллежи ёшлари билан бўлган учрашувда матбуот, санъат, қадриятларимиз ҳақида аjoyиб суҳбат-учрашув ўтказилди. Дала меҳнаткашлари билан қайрлашиб орта қайтарканмиз, уларнинг бугунги кунидан мамнуниги, эртанги кунга бўлган ишончи бизни яна янги ижодий уфқларни қўлашга чорлади.

Сайид УМИРОВ,
Чорпаш РЎЗИЕВ,
Тошўлат ТУТАЛОВ

Бугуннинг нафаси

ДИЛТОРТАР УЧРАШУВЛАР

Ўлкамиз оёқлаб бораётган кузнинг латиф либосига бурканган. Тўйимли ҳаво қуёшнинг илиқ тафтига қўшилиб, вужудингизга ёғдай сингади. Ўрим-йиғим яқунланган далалар беланчада ухлаётган боладай ором оғушида. Пахтакорларнинг заҳмлати меҳнати ҳисобига етиштирилган ҳосилни нес-нобуд қилмай териб олиш ишлари ниҳоясига етмоқда. Теримчилар меҳнатига ҳақ тўлашининг бу йилги миқдорлари кўпчилик оилаларга қўшимча даромад келтираётди. Ҳашарчилар сув танқислигига қарамай далаларда мўл ҳосил яратган пахта усталарини қўллаб-қувватлаб туришарди.

Бундай пайтда адабиёт ва санъат ахлининг дала меҳнаткашлари ёнида бўлиши, уларни маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаши мамлакатимизда яхши аънаёнага айланган. "Жаҳон адабиёти" журнали таҳририяти аъзолари ҳам шу кунларда Қорақалпоғистон ва Хоразм вилоятларида сафарда бўлишди. Дала меҳнаткашлари, фахрийлар, таниқли ижодкорлар, Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи фаоллари, математика бўйича Муҳаммад ал-Хоразмий номида Урганч шаҳрида ўтказилган биринчи халқаро олимпадида иштирокчилари билан бўлган суҳбатлар ижодкорлар қалбига чўғ ташлаб қўйган бўлиши шубҳасиз.

Очиқ осмон остида жойлашган тарихий музей-шаҳар — Хивага саяхат, яқин ўтмишимизнинг тилсиз гувоҳи бўлиш, мозий нафаси сезилиб турган ноёб обидалар тарихи ҳақидаги ҳикоялар сафарчиларда катта таассурот қолдирди. Хоразм, Хива тарихи билан боғлиқ қўлаб асарлар "Жаҳон адабиёти" саҳифаларида эълон қилинган, шу ерда нашрга тайёрланган. Аммо ёзилган асарлар қўлёзмаларини ўқиб бошқа, яқин ўтмишининг не-не сир-синоатларига гувоҳ бўлган, салобатини бугун ҳам йўқотмаган, улуг аллоамларнинг табарруқ излари тушган ноёб ёдгорликларни кўз билан кўриш, таъсирланиш бўшқа. Давлатимиз раҳбарининг қарорига биноан, мамлакатимизда сайёҳликни янада ривожлантириш бўйича муҳим чора-тадбирлар белгиланган. Жумладан, жорий йилнинг 15 июлидан бошлаб дунёнинг 50 дан ортқ мамлакатлари фуқароларига Ўзбекистонга келиш учун электрон виза бериш йўлга қўйилди. "Дунё" нинг йигирмадан ортқ мамлакатла-

рида бўлганман, аммо Ўзбекистонга келиш, муъжизавий Хивани кўриш мен учун умримнинг энг ёрқин лаҳзаларига айланди", дейди марселлик сайёҳ биз билан суҳбатда.

Кўшни Қорақалпоғистоннинг Тўртқўл туманидаги "Умрбек-Маъсурбек" фермер ҳўжалиги пахта далаларида ўтказилган учрашув меҳмонларнинг ҳам, мезбонларнинг ҳам кўнглини кўтарди. Қадим аънаёнага кўра тушлик чоғи куй-қўшиқ, шеърхонлик авжига чиқди. Илгор теримчиларга таҳририятнинг совғалари Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси "Ижод" фонди ҳомийлигида нашр этилган китоблар ҳадя қилинди. Тўртқўл тумани ҳокимлиги билан бу ерда қурилажак ёшлар марказида "Жаҳон адабиёти" журналининг кутубхонасини ташкил этишга келишиб олинди, ёшлар етакчиси Умиджон Аллаберганов журналининг икки йиллик тахлами, янги китоблар топишриди.

Давлатимиз раҳбари ёшлардаги ташаббускорликни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлашни, улар учун зарур шарт-шароитларни яратиб беришни олдимишга ғоят масъулиятли вазифа қилиб қўймоқдалар, — дейди туман ҳокими Неъматулла Худойберганов. — Бу ерда илмга чанқоқ, тадбиркор, ижодкор ёшлар кўп. Уларни бирлаштириш, бирор фойдали иш билан банд бўлмаган, ҳаётда ҳали ўз ўрни ва йўлини топпаган йигит-қизларни ижтимоий фаолликка чорлаш, меҳнатсеварликка ўргатиш олдимишда турган муҳим вазифалардан бири. Бунда ижодий, маънавий-маърифий тарғибот ишларини янада кучайтириш, адабиёт ва санъат аҳли билан доимий равишда ҳамкорлик қилиш, жаҳон адабиётининг дурдона асарларини ўзбек тилида ўқиб бориш муҳим аҳамият касб этади.

Уч кунлик сафар давомида журналхонлар "Жаҳон адабиёти"да эълон қилинаётган бадий асарлар таржимасини янада такомиллаштириш, янги-янги мавзуларга қўл уриш, ўқувчиларнинг бадий-эстетик дидини оширишга, ўтмиш тарих воқелигини янада теран ва аниқ аңлашга хизмат қилдиган асарларга алоҳида эътибор бериш тўғрисида тақлиф-мулоҳазалар билдирдилар. Бу фикр-мулоҳазалар мамнуният билан қабул қилинди.

М. АҲМАДЖОНОВ

БИР ДАРЁДАН СУВ ИЧГАН ЖАЙРОНЛАРИМИЗ

Бир дастурхон узра бешта нон бўласан,
Бир дарёдан сув ичган жайрон бўласан.
Ўзбек, тожик, туркман, қирғиз, қozoқ дўстим,
Биринг қуёш, биринг ой, осмон бўласан.

Жонахон Ўзбекистонимиз энг азиз ва энг улуг — Мустақилликка эришган биринчи куниданоқ қанчалар қувончга тўлган, қанчалар қўкси осмон бўлган халқимиз. Дунё давлатлари қаторига қўшилди. Олисдаги катта-кичик давлатлар биз билан дўстона алоқа ўрнатиб, барча соҳаларда ўсиш, яратиш ишлари бошланди. Дипломатик алоқалар ривожланди. Халқимиз барча соҳаларда самарали меҳнатлари билан мустақилликни янада мустах-

камлашда жонбозлик кўрсатиб, бунёдкорона яратувчанлик ишларида дунё тажрибаларини қўллаб, мамлакатлар ўртасида хурмат-эътибор ва обрўга эришга бошлади.

Шу даврларда дунёнинг яқин ва узоқ мамлакатларида турли экстремистик террорчи оқимлар пайдо бўла бошлади. Айрим ҳудудларда террорчилик, гиёҳвандлик ҳолатлари юз бериб, эҳтиёт чораси сифатида чегараларимизни қайта қўриб чиқиш ва мустаҳкамлаш чоралари кўрилди. Натижада қўшиллар билан борди-кел-

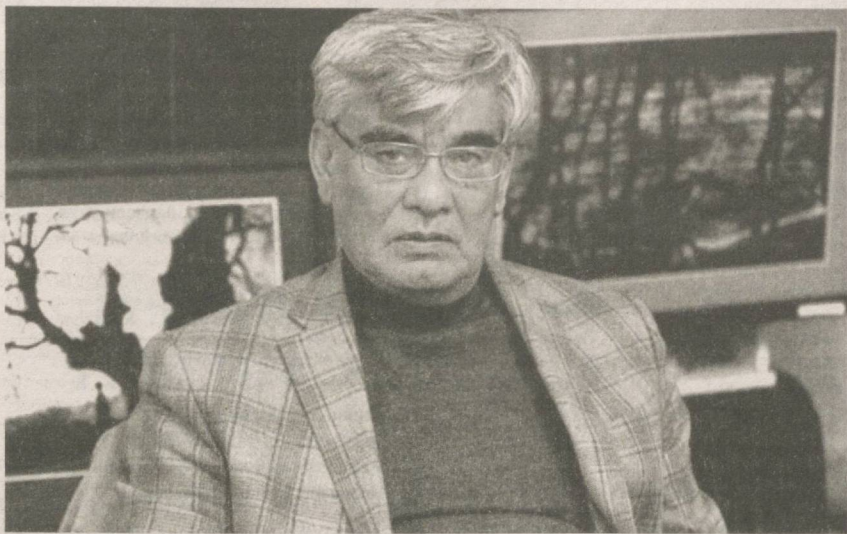
ди алоқалари сусайди. Аслида Марказий Осиё халқлари доимо бир-бирларини эъзозлаб, қадрлаб келганлар. Киндик қони тўкилган жойни ватан билиб, юрт ободлигига, ягона ислом динига эътиқод қилиб, фан ва илм равнақига ўзларининг беназир хиссаларини қўшганлар. Имом Бухорий, Форобий, Беруний, Хоразмий, Ибн Сино, Рўдакий, Жомий, Навоий, Махтумқули, Абай, Чингиз Айтматов сингари улуг ижодкорларни етказиб берган Ўрта Осиё азалдан дунёга маълум ва машҳур бўлган.

Бизга ёзалилар

зиденти А.Лукашенко Ўзбекистонда яшаётган 130 дан зиёд миллат, 33 миллионга яқинлашган халқимизнинг ҳаётида ўтган икки йил давомида қанча ўзгаришлар, юксалишлар ва эзгу ишлар амалга ошганидан тўла баҳдор эканлигини мамнуният билан эътироф этди.

Марказий Осиё мамлакатларининг қардошлик, яқин қўшничилик алоқалари абадий бўлсин. Бир-бирини қўллашиб келажакка интиланларнинг толеи, албатта, ёруғ бўлғуси! Қўл берганимиз Худойим ҳам қўллағайлар, Қўл берганлар ой, қуёшга бўйлагайлар, Япроқлари осмонларга соя солган, Чинор бўлсанг Садойи ҳам ўлмағайлар. Она юртим Туркистоним бирлашингиз, Дўсти ёрон, қадрдоним бирлашингиз!

Шамсиддин САДОЙИ, шоир

— Айрим шоирларнинг ёрқин истеъдоди ҳаётининг ёшлик палласида намён бўлса, айримларининг, аксинча, сочлари оқаргандан кейин “мевалари пишади”. Сиз ижодий фаолиятингизни қандай баҳолаган бўлар эдингиз?

— Адабиёт ҳавасмандларига адабиётдаги аҳвол ҳам, уни яратишга уринаётганларнинг ижодий тақдири ҳам жуда яхши маълум. Ҳақиқатан ҳам, илҳомлари “бир баҳор”лик — ёшликнинг завқ-шавқи билан биргина гуллаб қолишга улгурган шоирлар кўпчиликини ташкил қилади. Яқинда “Ёшлик баёзи” деган бир китоб қўлимга тушиб қолди. Бу китоб тахминан ўттиз ёшларни қоралаб қолганимда нашр этилган ва унда ўша кезлари умид билан қаралган олтимиз-етмиштача ёш шоирнинг шеърларида намуналар берилган. Аммо уларнинг баъзиларининг кимлигини ҳозир мен эслай олмадим. Йўлда қолиб кетганларнинг ҳам сон-саногий йўқ.

Адабиётнинг обрўсини ўзларининг ор-номуси қадар эъозлайдилар. Улар ўзларининг Худо буюрган кўнгил ишидан ҳеч қачон қайтмайдилар. Улар дунёнинг қайққа бораётганини англайдилар, кечани ва бугунни аниқ таҳлил этадилар, адолат ва ҳақиқат туйғуси уларга ҳамиша ёр.

Ўзимга келсак, ёзганларимнинг қандайлиги адабиёт мухлисларига аён. Мен ҳамиша ёздам. Ҳозир ҳам ёзаяпман. Умримни берса, яна ёзаман.

— Асарларингизда шахс ва табиат уйғунлиги бор. Шеърларингизда осмон, булутлар, дов-даракатлар, албатта, гўзал таърифланади. Ёки шеърларга аралашади. Бунини нима билан изоҳлайсиз? Сизнинг ижодингизда табиатнинг ўрни қандай?

— Мен Бойсунда тутилганман. Аслида, шу жумла билан саволингизга жавоб бердим. Агар шарҳлаш лозим бўлса, айтий, табиат Оллоҳ яратган энг улуг — сир-асрорга тўла мукаммал

ичида — “Ғусса” ва “Куз” деган шеърый тўпламларимдаги шеърларнинг тўқсон беш фоизи қорозга тушди. Бу икки тўпламим энг ғамгин китобларимдир.

— Катта шоирлар, албатта, бирор катта газетага бош муҳаррир бўлади. Бу — қанчалик тўғри? Газета иши билан шоирлик бутунлай бошқа-бошқа нарсаси эмасми?

— Худди шундай! Журналистиканинг адабиётга умуман алоқаси йўқ. Адабиёт сўз санъатининг юқори даражадаги кўриниши. Шеърят-ку(ҳақиқий шеърятни айтаяпман), фалақдан тушган бир мўъжиза. Шу сабаб, адабиётни уdda қиладиган одамлар журналистика ишини ўйнаб баҳаради. Аммо журналистика шоирликини ёки ёзувчиликни омон қолдирмаса кераг-ов. Бир вақтлар ўзим ҳам журналист бўлиб ишлаганман, ҳатто қайсидир бир йил Ўзбекистон радиосининг “Энг яхши радиожурналисти” деб тан олишган. Диплом ҳам беришган. Аммо мудом мени бу иш “ўлдираётгани”ни ҳис этганман. Ўзимни мажбурлаб ишлаганман. Ишдан бўшайверганман, қайтиб келаверганман... Тирикчилик мажбур қилган-да! Нима учун ишдан кетганман? Ёзиш учун...

— Ёшлар ижодини кузатиб борасизми? Уларнинг ичида ижоди кишида умид уйғотадиганлари борми?

— Мунтазам эмас. Умид уйғотадиганлари ҳам бор. Аммо улар ҳақида жиддий бир гап айтишга қўчийман. Ростини айтсам, кейинги ўттиз йиллар орасида жуда кўп умидли ёшларни кўрдим. Аммо уларнинг кўпи ҳозир адабиётдан узоқда, турмуш ташвишлари билан ўраллашиб юрибди. Бу ҳолни чуқур таҳлил этмок зарур. Энг аввал, истеъдодларни қандай тарбия қилмок лозимлиги ҳақида ўйлаб кўрсак бўлар эди. Истеъдодли одамлар кўп бўлмайди. Кимга қандай ёрдам беришни, ундан нимани талаб қилишни аниқ билишимиз керак. Истеъдодлардан маддоҳлар яратиш сиёсатидан тамома воз кечишимиз зарур. Улардан бадиий етук асарлар яратишга қобил катта ёзувчи-шоирлар етишиб чиқишига шароит яратиб берилса, шунинг ўзи кифоя. Ҳозир бу йўлда катта ишларни амалга ошириш мўлжалланаяпти. Тошкент

га прописка қилиш, уй-жой қурилиши, қалам ҳақи... Ҳатто ёшлар учун адабиёт курси ҳам ташкил этилди. Бу ишларни амалга ошириш эса, албатта, қуйдагиларнинг бўйнида бўлади. Адабиёт курсида ким дарс беради? Уларнинг савиясини ким ўлғайди? Бу ёш ижодкорларни адабиётнинг амалий ишларига (“ёзишга”, деб ўқинг) ким ўргатади? Кези келганда айтиб қўяй, Москвада худди шундай ўқув даргоҳи бўлганидан хабардоримиз. Бу курсларга раҳбарлик асарлари билан бутун катта мамлакатта манзур бўлган бирор-бир ёзувчи(носирлар) ёки шоир(шоирлар) бўйнида бўлар; улар бу курсга талаба қабул қилишда ҳам бошчилик қилишар — фақат унинг танловига кўра, у ёки бу ёш ижодкор ўқишга қабул этиларди. Бизда ташкил этиладиган курсларга тингловчилар қабул қилишнинг ҳам ягона ўлчови — улар тақдим этган асарлар бўлиши ва бўлажак курс раҳбарининг сўзи ҳал қилувчи роль ўйнамоғи лозим. Ҳатто талабаларга қайси фанлардан, қайси олим дарс ўтиши ҳам курс раҳбарининг назоратида бўлмоғи керак. Шундагина бу курсни ташкил этиб, ўйланган мақсадга етамиз. Кўринган одам дарс бериб, пулни олиб кетадиган икки йиллик вақт ўтказишнинг ҳеч кимга кераги йўқ.

— Сизни яхши драматург, киносценарийчи сифатида ҳам биламиз. “Алпомиш” фильми эл севган фильмлардан бирига айланган. Давлат раҳбарлари тарихимиздаги буюклар ҳақида кинолар яратишга даъват этиб турганда, Амир Темур, Бобур, Улугбек, Жалолiddин Мангуберди каби миллий қаҳрамонларимиз тўғрисида йирикроқ бирор фильм учун сценарий яратиш ниятингиз йўқми?

— Ога, менинг хоҳишимнинг ўзи камлик қилади. Кинонинг ўз раҳбарлари бор, ўз ходимлари бор... Таклиф этишса, қўлимиздан келгунча, ёрдам берармиз; таклиф этишмаса, демак, бошқа бировларнинг қўлидан келади... Менинг эса киносиз ҳам ишим кўп! Аммо айтиб қўяй, тарихни биламан, яхши кўраман...

— Сизнинг ёшингизда кўпчилик кексаликни бўйнига олиб, чолларга қўшилиб, тўю маъракадан ё чойхонадан бери келмайди. Бошқача айтсак, “Дунё ишидан этак силкиди”. Сизнинг кўринишингиз ҳам, гап-сўзингиз ҳам асло ёши етмишга бораётган кишиникига ўхшамайди. Аини дамда нималар билан бандсиз? Қандай режалар тузиб юрибсиз?

— Ёзадиган нарсаларим калламда қалашиб ётибди. Уларни қорозга тушириш керак... Ёзадиган одамда нафақа даври бўлмас экан! Анча нарсаси ёздам. Иккита драматик асар дунёга келди. “Амир Темур. Адолат фасли” деган драматик асарим ўқиганларга ёқди. Аммо қўядиган театр топиламапти. Кўп шеърлар ёздам. Ниҳоят, “Баҳор кунлари, кузак кунлари” деган триптих ҳикоялар туркумимни ниҳоясига етказдим. Кўп жилдликни (биринчиси нашрдан чиқди) тайёрлашни ниҳояласам, аввало, чала нарсаларимни охирига етказаман, Худо хоҳласа. Жуда қўзилиб кетаётган “Сўнг сўзлар” наср китобида ҳам нўқта қўйиш вақти келди. Ярами ёзилиб, бир сабаб билан охирига етмаган “Еру осмон” ривоят-пиесани ҳам ақунлаш пайти етгандай. Сўнг ҳаёлимни безовта қилиб юрган бошқа нарсаларга навбат келади. Шеърларга келсак, уни — мендан сўрамай — ўзи келаверадиган одати бор. Ҳа, “Коллаж” деган китобим бугун-эрта нашрдан чиқади.

— Сўхбатга вақт ажратганингиз учун раҳмат!

Сўхбатни Махмуд САЪДИЙ тайёрлади.

“Шурон” кутубхонасининг 100 йиллиги

“ТУРОН”ДА КЕЧГАН КУНЛАРНИ ЭСЛАБ

“Турон” кутубхонаси, унинг тарихию тавсифи ҳақида илк бор устоз Озод Шарафиддиновдан эшитиб эдим. Уларнинг оиласи Қўқондан Тошкентга кўчиб келиб, Эскижўва мавзесидан макон топганида саккиз ёшлик Озоджон хонадонларидан ярим қаҳирим нарида жойлашган “Турон” кутубхонасининг кунда-шундасига айланади. Бу кутлуг маданият маскани ўспирин тақдирида ўчмас из қолдиради. У икки йил давомида “Турон”да сақланаётган ўзбек тилида чоп этилган барча адабий-бадиий асарларни хатм қилиб чиқади. Сўнг рус тилидаги китоблар дунёсига шўнгийди.

Тақдир тақозосини қарангки, камина оиламиз билан Тошкентга кўчиб келганимизда устоз илк макон толган масканга қўшни таниш хонадон ҳовлисида яшай бошладик. Бундан хабар толган устоз ҳазил аралаш “Яшаш, ишлаш, муҳими, ўқиш, ёзиш учун қулай жойни топибсиз”, деб каминани чин дилдан қутлаган эди.

Эскижўванинг шундоқ биқинида — Махсидўзлик қўчасида жойлашган “Турон” кутубхонасидаги Озод ака нигоҳи тушган нодир китобларни мўтолаа қилиш каминага ҳам насиб этди. Умримнинг энг тотли саккиз йили аини шу кутлуг даргоҳда кечди.

Ўша кезлари “Турон” тарихи билан ҳам таниша бошладим. “Тошкент” қомусида қайд этилганидек, бу маскан 1918 йили республикамиздаги энг йирик кутубхоналардан бири, илмий-маърифий муассаса, мустақил оммавий кутубхона сифатида очилган. Ўтган аср бошида майдонга чиққан Мунавварқори Абдурашидхонов, Абдулла Авлоний, Абдулла Қодирий, Чўлпон, Ғулом Зафарий, Шокиржон Раҳимий, Маннон Уйғур каби тараққийпарвар зиёлиларни бирлаштирган, Ватан ва миллат озодлиги учун курашда муносиб ўрин тутган маънавий муҳит аини шу ерда — шу масканда шаклланганидан огоҳ бўлдим.

Қарангки, бу кутубхона таърифи-тавсифи бадиий асарлар саҳифаларидан ҳам ўрин олган. Улуг адиб Абдулла Қодирий қаламига мансуб ўтган аср 20-йилларида дунё юзини кўрган “Калвак маҳзумнинг хотира дафтаридан” ҳажвий юмористик асарида довдир, калвак, ҳаёт ангилликларидан ортда қолган Маҳзумнинг “Турон” кутубхонасидаги кулгили кечинмалари моҳирона гавдалантирилган. Бу ерда ўрнатилган янгича тартиб-интизом, ходимларнинг кийинишидан тортиб хиз-

мат кўрсатиш одобиғача — барчаси Маҳзум учун ғайритабиий туюлади ва бу даргоҳда у ўзини буткул бегона ҳис этади. Орадан салкам саксон йил ўтиб аср поёнида битилган Хуршид Дўстмуҳаммаднинг “Бозор” романидаги воқеалар ҳам аини шу Эскижўва бозориди, “Турон” кутубхонасида рўй беради. Бозор одами Фозилбек ва кутубхона хизматчиси Қадрия орасидаги ҳаётӣ, ишқий мулоқотлар китобхонни ўй-мушоҳадалар гирдобига тортади. Асарда маънавият билан бозор оқилона туташган жойдагина чинакам тотув ҳаёт, тараққиёт бўлиши мумкин, деган эзгу ғоя илгари сурилади. Қарангки, “Турон”дек буюк маскан бугунги бозор иқтисодида оид ўткир муаммолар талқини учун ҳам мавзу, ҳам ноёб манба бўлиб келаётир.

Кутубхона мудирӣ Вазира опамиз ташаббуси билан ўша кезлари бу ерда мунтазам ўтказилган адабий анжуманлар, таниқли адиб ва адабиётшунослар гурунглари, янги нашрдан чиққан китоблар тақдимотлари кунӣ кечагидек ёдимда. Айниқса, устоз Озод Шарафидинов таваллудининг 70 йиллиги муносабати билан уюштирилган беназир анжуман ҳамон кўз олдимда гавдаланади.

Устоз обир хасталиғига қарамай тадбирда иштирок этган, шу даргоҳда кечган бошалик кунларига доир ёрқин хотираларидан ёниб сўзлаган эди. “Мен шу кунга қадар адабиёт дунёсидида нимагаки эришган бўлсам, барча ютуқларимнинг пойдоғори мана шу маскандир” деганида, тингловчилар қарсакларидан ўқув зали ларзага келган эди. Адашмасам, Хуршид Дўстмуҳаммаднинг “Бозор” романи илк муҳокамаси ҳам аини шу масканда ўтказилган, китоб шайдоларининг олқишига сазовор бўлган эди.

Тошкент шаҳрининг Эски шаҳар мавзеини қайта қуриш муносабати билан “Турон” кутубхонаси бўзилиб, 2008 йили янги бинога кўчди. Табаррук кутубхона янги маскан — Яшнобод тумани Оханрабо қўчаси 1-бинода юз йиллик аънааларига, асл номига содиқ қолган ҳолда Тошкент вилояти илмий универсал кутубхонаси сифатида янги шароитга мос тарзда ўз фаолиятини давом эттираётир.

Умарали НОРМАТОВ,
филология фанлари доктори,
профессор,
Ўзбекистон Республикаси фан арбоби

АДАБИЁТ — ВАТАНДАЙ МУҚАДДАС

Шоир Усмон АЗИМ билан сўхбат

Бугунги кунда санокда борларини эслашга эса бир кўннинг бармоқлари кифоя этади. Катта адабиётнинг мезонлари билан ёндашсак, бу саногимиз янада қисқаради. Бунга сабаб кўп. Дейлик, истеъдоднинг ҳаминқадарлиги, адабиётга бори-йўғини бағишлашга журъат этолмаслик, феълу автордаги нуқслар, ижодий тартибни рисоладагидай сақлаб туролмаслик; турмуш ташвишлари ва ҳоказо юзлаб муаммолар. Энг ёмони, катта ижодкорга ҳамиша ҳамроҳ бўладиган ироданинг етишмаслиги. Ахир, ижодни умр билан ёнма-ён олиб ўтишнинг ўзи бўлмайди. Шахсий турмушидан тортиб, жамаият ҳаётида юзма-юз келиадиган бесаноқ муаммолар билан

Адабий гурун

Гўзалликдир. Бу мукамаллик мени эсимни танганимдан бўён ҳайратлантиради. Бир сўфий мутафаккир “Оллоҳ яратган гўзалликдан ҳайратланиш ҳам ибодатдир”, деб луфт этганлар. Табиатга қараб юракнинг тўлғониши, асли Парвардигордан — унинг яратмишидан ҳайратланишнинг ўзидир. Бойсундай Худо берган чиройли бир масканда тутилганимданим, табиатни юракдан ўтказиб яхши кўриш менга насиб этди. Аммо табиатнинг тасвири шеъримга аниқ кўчгунча шеърятда анча йўлни босиб ўтдим. Ортимга бурилиб қарамай, юрагим ёрилгудай бўлиб шеър йўлидан кетавердим. “Тазаару боғлари” деб аталган шеърый туркумлар

мажмуасига етганимда эса, шу пайтгача қўйлаганим шеърятга етиб келганимни ҳис қилганман. Хабардорсиз, бу туркумлардаги шеърларга қишу баҳор, ёзу куз юрагу рухимдан ўтиб қоришган... Бироқ мени ўйлантирадиган бир нарсаси бор: кўп мухлисларим ёшликда ёзган шеърларимда қолиб кетишди. Кейинги ёзган шеърларимга етиб келганлар жуда кам...

Табиат мен учун илҳом манбаи. Мен учун у ҳамиша ёрак. Ҳар кун кўриб юрганим дарахтгинага қараб, баъзан юракларим тўлиб кетади...

— Биламан, муҳаббат ҳақида гўзал шеърлар ёзгансиз. Бугун ишқ ёшидаги йигитча эмассиз. Улғайишингиз билан муҳаббатга, муҳаббат мавзусига муносабатингиз ўзгардими?

— Ўзгаргани йўқ. Вужуд ўзгарди. Кўнгил ва рух эса доим ёшидир.

— Сизнинг шеърларингиз билан айтилган машҳур қўшиқларни биламиз: “Карвон кўрдим”, “Ёмғир ёғди...” ва бошқалар. Айримлар қўшиқ ёзадиганларни шоирлар сафига қўшмайди. Сиз бунга қандай қарайсиз? Умуман, қўшиқчи шоирлар алоҳида ажралиб қолгандай? Улар ҳақида нима дея оласиз?

— Сиз айтётган қўшиқлар менинг китобларимдан олиб қўйга туширилган. Ёркин Воҳидов ёки Абдулла Ориповнинг шеърлари ҳам шу тарзда қўшиққа айланган. Шу сабаб ўзим ҳам, юқорида тилга олганим акаларим ҳам, қўшиқчи шоирлар эмассиз... Ёнди баралла айтиб қўяй, қўшиқ ёзадиганларни мен ҳам шоирлар қаторига қўшмайман. Ёшлигимизда қўшиқ ёзишни биз — мен ва сафдош шоир дўстларим — ор билганимиз ҳам рост. Чунки шўролар даврида енгил-елпи шеърларни қўйга солиш одат тусига кирган эди. Қўшиқчиликнинг ёнида негидир шеърятнинг ишбилармон чикинди қисми ҳофизларнинг бошини гаранг қилиб, айланиб юрган. Шу сабабданми, улардан ҳамма вақт жиддий шеърят ўзини тортган. Бу кунларда эса қўшиқчиликдаги бу салбий кўриниш энг баланд авжига чиқди. Инсоф билан айтсак, дейлик, Аҳад Каюмнинг шеърятга қанча алоқаси бор?..

— Маълум вақт амалдор ҳам бўлдингиз. Катта мансабга кўтарилган, депутат бўлган — “саройга яқин бўлган” ижодкорлар ижодига сусайиш, ҳатто сўнишлар кузатишган. Сизда қандай бўлди? Умуман, ижодкорга мансаб беришларига, лавозимнинг ижодкорга таъсири масаласига қандай қарайсиз?

— Рост гапни айтаяпсиз. Кузатишимга қараганда, албатта, сусайиш ва ҳатто ижоддан йироқлашиш бўлади. Иш кўп, ташвиш каттарган... Менда эса, аксинча, тескари ҳол юз берди. (Негидир менинг тақдиримда мудом кўпчилик бошидан кечирадиганга нисбатан тескари ҳол кўп юз беради.) “Амалдор”лигимда — қисқа вақт

Ана энди ҳақиқий адабиётимиз хазинасига озми-кўпми ҳисса қўшаётган шоиру ёзувчилар ҳақида. Улар учун адабиёт — Ватанга ўхшаш муқаддас бир хилқат. Адабиётга доғ тушириш бу улуг одамларнинг ҳаёлига ҳам келмайди.

Абдулла ОРИПОВ

Тирик сатрлар

МЕН ПЛАЗИМ ҚИЛАМАН ОНА ХАЛҚИМГА

Мен нечун севаман
Ўзбекистонни

Мен нечун севаман Ўзбекистонни,
Тупроғин кўзимга айлаб тўтиё.
Нечун ватан, дея еру осмонин,
Муқаддас атайман, атайман танҳо.

Аслида дунёда танҳо нима бор?
Пахта ўсмайдими ўзга элда ё?
Ёки кўшимини севимга сабаб?
Ахир кўшим-ку, бутун Осиё.

Мен нечун севаман Ўзбекистонни,
Боғларин жаннат, деб кўз-кўз этаман.
Нечун ардоқларкан тупроғини мен,
Ўпаман, тупроғинг бебаҳо, Ватан!

Аслида тупроқни одил табиат,
Тақсим айлаган-ку, ер юзига тенг
Нечун бу тупроқ, деб йиғлади Фуркат,
О, Қашқар тупроғи, қашшоқимдинг сен?

Мен нечун севаман Ўзбекистонни?
Сабабини айтгин, десалар менга.
Шоирона, гўзал сўзлардан олдин,
Мен тазим қиламан она халқимга:

Халқим, тарих ҳукми сени агарда,
Мангу музликларга элтган бўлсайди,
Қорликларни макон этган бўлсайдинг,
Меҳрим бермасмидин ўша музларга?

Ватанлар, Ватанлар, майли, гулласин,
Боғ унсин мангулик музда ҳам, аммо,
Юртим, сени фақат бойликларинг-чун
Севган фарзанд бўлса, кечирма асло!

1964

Рухи

Вужуд деганлари асли нимадир?
Дайр денгизда юрган кемадир.

Бир кун бир қояга урилгай кема,
Рухим, сен вужуднинг ғамини ема.

1969

Тўғри

муҳаббатини

Кеча оқшом фалакда ой бўзариб ботганда,
Зухро юлдуз милтираб, хира ханда отганда,
Рухимда бир маъносик, сокинлик уйғотганда,
Мен сени эсга олдим, биринчи муҳаббатим,
Эслаб хаёлга толдим, биринчи муҳаббатим.

Ўтди ёшлик завқ билан, гоҳи тўполон билан,
Гоҳида яхши билан, гоҳида ёмон билан,
Айро ҳам тушдим баъзан, қалб билан, имон билан,
Лекин сени йўқотдим, биринчи муҳаббатим,
Мангу ғафлатда қотдим, биринчи муҳаббатим.

Дунё деган шундайин англаб бўлмас сир экан,
Гоҳ кенг экан, гоҳида туйнуқсиз қаср экан,
Лекин инсон ҳамиша бир ҳисга асир экан,
Нечун билмовдим аввал, биринчи муҳаббатим,
Парво қилмовдим аввал, биринчи муҳаббатим.

Қолбуки орзулардан жудо ҳам бўлганим йўқ,
Юлдуздай куйганим йўқ, ой каби тўлганим йўқ,
Эрта хазон гул каби сарғайиб, сўлганим йўқ,
Сени эслаб йиғлайман, биринчи муҳаббатим,
Эслаб бағрим тиглайман, биринчи муҳаббатим.

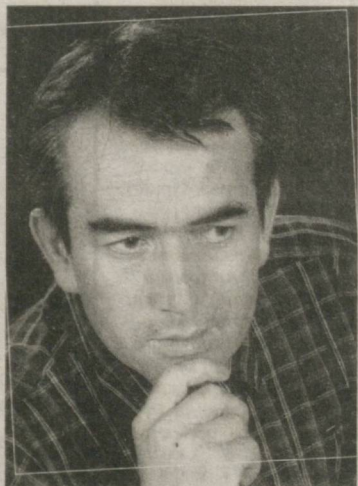
Йўлини йўқотса одам — муҳаббатта суянгай,
Гуссага ботса одам — муҳаббатта суянгай,
Чорасиз қотса одам — муҳаббатта суянгай,
Мен кимга сунгайман, биринчи муҳаббатим,
Фақат эслаб ёнғайман, биринчи муҳаббатим.

Нидо бергил, қайдасан, шарпанга қулоқ тутдим,
Сирли тушлар кўриб мен бор дунёни унутдим,
Тонгда туриб номинга ушбу шеъримни битдим,
Дилдаги оҳим менинг, биринчи муҳаббатим,
Ёлғиз Оллоҳим менинг, биринчи муҳаббатим.

1968

ни солиштириб компьютерни титқилайди.
Бепарвогина нималарнидир ёза бошлайди.
— Менга пул жўнатишибди. Қалам ҳақи.
Журналдан.

Қиз менга жилмайиб қараб қўяди ва

Кўчқор НОРҚОБИЛ

МЕНГА ПУЛ КЕЛДИ

ганди. Ўлдим, бугун ишлаётгандир. Худо
хохласа, пулни олсам, халқ артисти би-
лан тушлик қиламан, йилнинг
энг яхши драматурги
бўлдинг, қачон ювасан деб
ҳоли-жонимга қўймагандан
кейин, бир гап бўлар, деб айнан шу бугун
тушликни ваъда қилувдим. Истаса майли,
ёнига икки-учта такасалтангин ҳам тақил-
латиб етаклаб келаверсин. Пешиндан сўнг
шифохонага бориб устозни кўриб қўяман,
емак-ичмакни босиб оламан. Хурсанд
бўлади. Кечкурун Алимқулнинг туғилган
куни, шўрликка бирор яхши туфли, бўйин-
боғ билан оқ қўйлак оламан. Э-э-ей, жур-
налда ишлайдиган Солижон акамиз қизи-
ни эрга берайпти. Эрталаб ош. Майли,
эллик доллар ҳадя қиламан. Ўғлимни ўй-
лантираётганимда уззукун ёнимда бўлди.
Оқибатли одам. Демак, икки юз доллар
қулоғини ушлаб кетади. Юзини эса кечку-
рун хотинга бераман. Эрталаб нимадир
деб жавраётувди. Қўнғил қоронғу тортиди.

Кенг-мўл залда уч юз долларнинг эп-
кини эсгадан бўлди, кўнғил яна ёришди.
Кошонанинг бошдан то охиригача қўзил-
ган узун стол ортида бирам ажойиб ва
гўзал бўлиб ўтирган йигит-қизларга худ-
ди ичимда улкан ғаройиб сирни яширган
одам каби жилмайиб қарайман. Тепасига
6 рақами илгинган ўриндиққа бориб ўти-
раман. Озода ва пўрим банк кийими ўзига
жудаям ярашган қизга паспортимни уза-
таман. Қиз тўлов қоғози билан паспортим-

яна компьютерга "кириб кетади".
— Ёзувчиман, — дейман андак огри-
ниб.

— Биламан, — дейди қиз
экрандан кўз узмай.

— Э-э-ей, биласизми? —
дейман ажабсиниб.

— Биламан... Олдинлари кам жўнати-
шарди. Бу галгиси яхши, — дейди қиз

ҳамон икки кўзини қаршисидаги матоҳдан
узмай.

Хафсалам пир бўлади. Дими-дирс қола-
ман.

— Манави қоғозни олиб кассасга беринг.

— А-а? Ҳўл.

Ойнадевор ортида ўтирган қизга рўбарў
келамам. Туйнукдан қўлимдаги қоғозни
узатаман. У қоғозга синчиклаб разм сола-
ди ва менга сирли карашма билан боқиб
жилмайиб қўяди-да, қоғозларга тарсилла-
тиб муҳр уради, тагин менга қайтаради.

— Имзо чекинг. Бир нусхаси ўзингизда
қолсин.

Қиз диқ этиб ўрнидан туради-да, қоп-
пон итни қамаб қўйса бўладиган каттақон
пўлат сандиқни очади. Лаҳзада тахлам-
тахлам долларга кўзим тушади. Юрагим
бир увшигандай бўлади, шунча доллар-а...
Шу қуриб кетгурларни кимларгадир бер-
са керак-да...

Қиз пўлат сандиқдан қати бузилмаган,
бир тахлам юзликни олади. Кўз ўнгим-
да унинг таҳини бузади-да, санок аппара-
тига қўяди: машина шигиллатиб уни са-

наб ташлайди — юз дон, юз долларлик.
Қиз эринмай уни махсус резина ришта
билан танғиб боғлайди. Тортмага ташлаб
қўяди. Яна пўлат сандиқ сари юзланади.
Тагин бир тахлам юз долларликни шигил-
лоқ аппаратга қўйиб санайди, бунисини-
ям тортмага уради. Жаҳлим чиқади. Қар-
шингдаги одамни, ким, эътибор ҳам қил-
майсан-а? Шунчалик ҳам шишасанми!
Ортингдаги пўлат қопқонга қамалган дев-
нинг дамидан зўрайиб кетиб, елкангдан
нафас олаётган бўлсанг ҳам аввал мени
жўнатор, кейин нима қилсанг қиласан ой-
имкиз, санайсанми, бошқа нарс қиласан-
ми, ўзинг биласан. Йўқ, қизнинг парвойи
палак. Оббо, яна ўша совуқ сандиққа қўл
чўзди. Очди. Тоқатим тоқ бўлди, томоқ
қирдим. Қиз худди мени таҳирлагандай
қилиб бир тахлам долларни очиб санокқа
юз бурувди, чидаб турулмадим.

— Менга қаранг, бунча имиллайсиз?
Мен сизни томоша қил-и-и-б, махлиё
бўлиб ўтиравераманми?

Қиз кўзларини пирпиратиб қаради.
Мени эндигина кўриб тургандай тааж-
жабландим. Ўлганнинг устига телгандек
табассум ҳам қилди. Уфф тортиб юзим-
ни тескари бурдим, аппаратнинг шигил-
лаган овози миямни тешиб ўтди. Ни-
мадир тап этди. Илкис қарадим. Туй-
нук раҳида ҳалиги уч тахлам юз дол-
ларлик турибди.

— Марҳамат, олинг. Ҳаммаси тўғри.

Мен хангу манг бўлиб гоҳ қизга, гоҳ
ойна девор тагидаги туйнукдан ярми чи-
қиб турган уч тахлам долларга қарайман.

— Хоҳласангиз шу ерда санаб кўринг.

Мен беихтиёр пулга қўл чўзмам. Каф-
тим қизи, кўз олдим қоронғилашиб кета-
ди, чап қўсимда огрик туради, сонияда
олам ёришиб қаршида жовдирбагина,
менинг руҳий аҳолимини пайқамаган қизни
кўраман.

— Нима бу? — дейман ички алам би-
лан.

— Сизнинг пулингиз, ўттиз минг дол-
лар, — дейди қиз.

— Яхшилаб қаранг, мана, ўқиб кўринг,

— дейман сўл қўлимдаги тўлов қоғозининг
бояги нусхасини унга узатиб. Ўлмайининг
қўйида илжайиб тураман.

Қиз қоғозга синчиклаб қарайди.

— Э-й-е-й..., — унинг ботинидан ихроқ-
ли, синиқ бир сас отилади. Туйқус оппоқ
чеҳраси чўдай қизариб кетади.

Мен қўлимни куйдириб, юрагимни ўй-
натиб турган уч боғ долларни қизга базўр
қайтараман. Қиз шўрлик кафти билан юз-
ларини тўсиб ўриндиққа мук тушади. Айни
тоб негидир ўзимга ҳам, қизга ҳам ачини-
б кетаман.

— Мана, олинг, уч юз доллар...

Туйнук ортида уч донагина титраб тур-
ган "қўки"га қўл узатаман.

Бир оздан сўнг гавжум кўчада ўзимни
дадил ва бардам тутиб ишхонамга қайта-
ман. Чап қўсим чимиллаб-чимиллаб
огрик қўяди.

Дилором ДИЛХОҲ

ОҚ ОЛМА
ОҚИБ БОРАР

Тиллақош

Тиллақош қош бўлолмас,
Қошдай имо қилолмас.
Кўзи кўзини олса ҳам,
Ақлу ҳушинг ололмас.

Зари не, заргари ким?
Шу қошга алам бўлди.
Ёз дея имо қилган
Қошлари қалам бўлди.

Бу қошму дедим ҳилол,
Қаро сочи тун бўлди.
Пешонаси ялтираб,
Бизга қаро қун бўлди.

Қун кўрмаган қун кўрса,
Қундуз чироқ ёқармиш.
Бой қизи бойга боқиб,
Сув ҳам сойга оқармиш.

Тиллақош бўларми ёр
Пешонанинг давлати?
Ёр, ўзгача бўлмасми
Кўзу қошнинг даъвати.

Тиллақош қош бўлолмас,
Қошдай имо қилолмас.
Кўзи кўзини олса ҳам,
Ақлу ҳушинг ололмас.

Хотира

Қир бағрини ёналаган уй,
Кўзигуллар суяган осмон.
Тандир бўйим ўлчаганида,
Болалигим бўлганидир армон.

Қўниб олиб вайиш тоқига,
Мўраларди юлдузлар тунда.
Тунаб кетди "етти қароқчи",
Етов билмас ҳисларим шунда.

Чанқаганда кўз ёшим сепдим,
Ўсмаларим сиқилиб кетди.
Тонгта илҳақ бўйи чўзилган
Теракзорлар йиқилиб кетди.

Пода кечган сувлари тиниб
Тупроқнинг ҳам бўйи бўларди.

Мукаммал кўрмоқчи бўлдик дунёни,
Етук бўлолмадик ўзимиз бироқ.
О, йиллар армони, йиллар армони,
Армон кўрмадим мен сиздан буюкроқ!

Инсонга тобемас замон, ичунуи,
Инсон юрагиди аламлар қат-қат.
Фақат бир таскин бор, барчаси учун
Афсус чека билсанг — шу ҳам бир давлат.

1977

Ушони

кўприклари

Юзлан парда кетса,
Дилдан диёнат,
Меҳр ришталари зимдан узилса;
Юракларни босса шубҳа, хиёнат,
Ишонч кўприклари бузилса;

Етимлар ҳақида қўрқмаса биров,
Сўқмоққа айланиб кетсалар йўллар:
Қишлоқлар осий, туғишганлар ёв,
Ҳазналарга чўзилса қўллар;

Болалар руҳига ҳаёт деган дарс
Мамманлик уруғин жойласа;
Ошиқлар кўчада маъшуқасин эмас,
Кимнингдир қаламин пойласа;

Элининг шоирлари ғаним зотлар каби
Бир-бирларин ғажиб есалар;
Минбарларга чиқса кўча-қўйнинг гапи,
Андишани кўроқ десалар...

Бундай юртда энди қирғин шарт эмас,
Вабо ҳам қочади ундан йироққа;
Ҳатто дарёлари қуриб басма-бас,
Ҳатто тупроқлари тушар титроққа,

Халқим, бундайларни кўргансан азал,
Кўп чеккансан улар озорин, доғин.
Сен енгиб ўтгансан, лекин ҳар маҳал,
Халқим, топианаман ўзингга тагин.

1986

Тугилсанг бахт билан камол ўшадир,
Тарк этсанг оламини завоқ ўшадир.
Охир чоғ тупроғинг устига келиб,
Кимдир ёд айласа, иқбол ўшадир.

1983

Дўрмонда қуз

Боғимда мушуклар қолдирган эдим,
Дайдиб кетибдилар бечораларим.
Баргларин тўқмоқда дарахтлар қадим,
У билан тўқилар эзгу дардларим.

Сенга салом дейман сўнг бор, беҳижон,
Энди ерга ётдинг соябоним бағр.
Нечун ўқисик қолдинг чинор жонажон,
Боғларга наҳотки келди боли марғ.

1989

Дилором ДИЛХОҲ

ОҚ ОЛМА
ОҚИБ БОРАР

Тиллақош

Тиллақош қош бўлолмас,
Қошдай имо қилолмас.
Кўзи кўзини олса ҳам,
Ақлу ҳушинг ололмас.

Зари не, заргари ким?
Шу қошга алам бўлди.
Ёз дея имо қилган
Қошлари қалам бўлди.

Бу қошму дедим ҳилол,
Қаро сочи тун бўлди.
Пешонаси ялтираб,
Бизга қаро қун бўлди.

Қун кўрмаган қун кўрса,
Қундуз чироқ ёқармиш.
Бой қизи бойга боқиб,
Сув ҳам сойга оқармиш.

Тиллақош бўларми ёр
Пешонанинг давлати?
Ёр, ўзгача бўлмасми
Кўзу қошнинг даъвати.

Тиллақош қош бўлолмас,
Қошдай имо қилолмас.
Кўзи кўзини олса ҳам,
Ақлу ҳушинг ололмас.

Хотира

Қир бағрини ёналаган уй,
Кўзигуллар суяган осмон.
Тандир бўйим ўлчаганида,
Болалигим бўлганидир армон.

Қўниб олиб вайиш тоқига,
Мўраларди юлдузлар тунда.
Тунаб кетди "етти қароқчи",
Етов билмас ҳисларим шунда.

Чанқаганда кўз ёшим сепдим,
Ўсмаларим сиқилиб кетди.
Тонгта илҳақ бўйи чўзилган
Теракзорлар йиқилиб кетди.

Пода кечган сувлари тиниб
Тупроқнинг ҳам бўйи бўларди.

Оқ олма оқиб борар,
Яқриаб қалқиб борар.
Оқизоқ ўйнар тақдир,
Сув йўли салқиб борар.
Қўздан сув сўраб олдим,
Ташна дилдан ташналик.
Дардан дард сўраб олдим,
Девонадан ошнолик.
Эсим кирмасдай бўлди,
Шошган ақлим шопирди.
Оқ олма оққан сувлар
Лопиллади, кўпирди.
На балиқ, Холқик билмай
Яхшилик сувда оқди.
Билмаси ёмон экан,
Олмани сувга қоқди.
Оқ олма оқиб борар,
Олмасин эди, олса
Қўзи олма термасди,
Қўнглига раҳм солса.
Сув йўли тоб йўлидир,
Сув қурса билинар.
Худойим оқ олмани
Тақдирига илинар.

Бошланиши биринчи саҳифада.

Халқимиз, айниқса, ёшлар миллий санъатимизни қадрлашга, қадимий меросимизни эъзозлашга даъват этилаётгани, кўҳна бахшилик санъатини дунёга танитмоққа бел боғлаганимиз ҳар жиҳатдан қувонарли, албатта. Зеро, авлоддан авлодга ўтиб, сайқалланиб, янада бойитиб келинаётган бахшилар санъа-

пай, Шеробод, Жанубий Тожикистонда яшовчи ўзбек-лақай дostonчилик мактаблари бўлиб, улар дўмбира чертиб якка ҳолда, бўғиз овоз билан куйлашган. Иккинчиси Хоразмда тор, дутор, ғижжак, гармон, буламон, қўшнай, доира жўрлигида баъзан якка, баъзан жуфт ҳолда, очиқ овозда ижро этилган. Учинчиси Фарғона водийсида дутор жўрлигида очиқ овозда ай-

ларнинг таълим тизимига дарслик сифатида киритилиш ва дostonларни фундаментал илмий тадқиқ этиши ишларини янада кучайтириб, ҳудудларда аввал мавжуд бўлган бахшилар мактабларини қайта тиклаш чораларини кўришимиз лозим.

XX асрнинг ўрталарида ижод этган номдор бахшилар жуда кўп дostonларни ёддан айтишган. Жумладан, Пўлкан шоир етмишдан ортиқ, Фозил Йўлдош ўғли олтидан зиёд дostonни ёддан куйлаган. Шунинг учун ҳозирги ёшларни замонавий усуллар асосида дostonларни ёд олишга ўргатиш ҳамда давр талабидан келиб чиқиб, бахшилик санъати ва дostonларимизнинг махсус веб сайт ва мобил иловасини яратиб, унга дostonлар матнини, бахшилар ижроси ёзилган аудиоларни, шунингдек, юртимизда фаолият олиб бораётган бахшилар тўғрисидаги маълумотларни жойлаштириш, уларни муамвий ахборот воситаларида мунтазам равишда ёритиш ва тарғиб қилиш кечиктириб бўлмайдиган вазифалар сирасига кириди.

Бу эса келгусида бахшиларимиз дўмбрасининг оҳангини, ўзбек халқ дostonларидаги ибратли ва ҳикматли ғояларни мадҳ этувчи қўшиқлар дунё бўйлаб таралишига кенг йўл очади. Келаси йили Термизда ўтказиладиган фестивалга ташриф буюрадиган чет эллик меҳмонлар бой тарихимиз билан яқиндан танишиб, дўмбрасининг ноёб овози ва бахшиларнинг юксак маҳорати туйфайли кишиларни қомилликка етаклайдиган халқ оғзаки ижодининг нодир дурдоналаридан баҳра оладилар.

Азамат ХАЙДАРОВ,
Республика маданият
муассасалари фаолиятини
ташқил этиш илмий-методик
маркази директори, профессор

Хаво мавжларида янграётган суҳандоннинг ширали овозига қулоқ тутаман: "Қадрли радиотеатр мухлислари. Бугун биз сизларга атоқли ўзбек адаби Абдулла Қодирийнинг "Уткан кунлар" романи асосида тайёрланган радиоспектаклни эшиттирамиз. Радиоспектакль режиссёри — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Жавлон Тошхўжаев...". Спектаклни 27 ёшида санъатимиз дарғалари иштирокида эфирда жонлантирган, бугун чоракам бир асрлик умр дафтари-нинг янги саҳифаларини қоралаб турган истеъдодли режиссёр Жавлон Тошхўжаев билан яқинда танишиш, унинг ҳаёт тажрибаси, ижодий изланишларини ўрганиш истаги туғилди. Устозга берилган илк саволим унинг радиорежиссура соҳасига ошнолиги ҳақида бўлди.

УМР ДАФТАРИДАН САТРАЛАР

— Бундан олмиш беш йил аввал, мактабда ўқиб юрган кезларимда, — дея сўз бошлади устоз, — қор бўралаб ёғиб турибди. Катта танаффусга кўнғироқ чалиниб, ташқарига чиқамиз деб турган болаларни синфга ўқитувчимиз Таскира опа билан кириб келган нота-ниш киши тўхтатди.

— Бу киши Азиз Ёқубов бўладилар, — дея таништирди Таскира опа. — Ҳар куни мактабга келишдан аввал болалар учун бериладиган эшиттиришни тинглайсизлар-а? Азиз ака ана шу эшиттиришларни тайёрлайдиган журналист — редакторлардан бири.

Азиз Ёқубов мақсадга кўчди. У ўқувчилар орасидан болалар учун тайёрланадиган эшиттиришларга хаваскор суҳандонларни излаб юрган экан. Биз ўша заҳотиёқ шеър ва эртаклардан намуналар ўқиб бердик. Кетар чоғида Азиз ака синф раҳбаримизга юзланиб шундай деди:

— Жавлонхўжа эртагаёқ мана шу кўрсатилган манзилга, радио уйига борса ёмон бўлмасди. Ота-онасига илтимосимини етказиб қўйсангиз...

Шундай қилиб радиога келганимда бор-йўғи ўн ёшда эдим. Кундан кунга қизиқарли, унутилмас воқеалар содир бўларди. Қанча одамлардан ўргандим, бирга улгайдим. Улар орасида таниқли суҳандон Насиба Иброҳимова, шифокор Дилфуза Ғуломова, доришунос олимлар Ақида Фозилова, Дилкаш Қаримова, овоз режиссёри Анвар Тожиёв, Анвар Иброҳимов... эҳе, яна қанча ажойиб инсонлар бор.

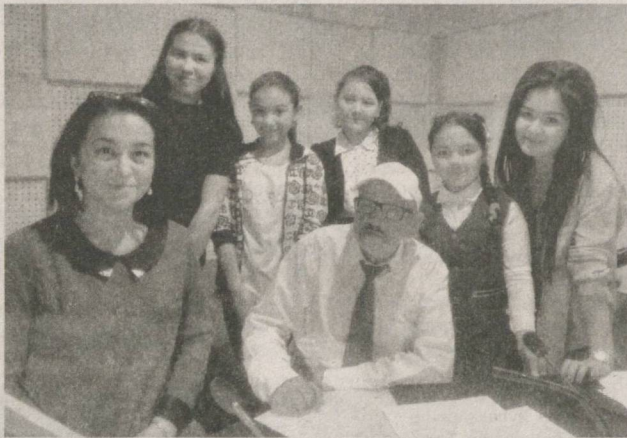
Кўп ўтмай бошқа ўқувчилар қатори мени "Ўзбекфильм" киностудиясининг дубляж ғуруҳига тақлиф қилишди. Биз Борий Ҳасанов, Собит Саидов, София Имонкулова, Собиржон Искандаров каби ажойиб режиссёрлар раҳбарлигида иш олиб бордик. "Трубачев отряди жанг қиладди" ва "Чол ибн Хаттоб" фильмларида асосий роль ижрочиларига овоз беришим дубляждаги илк қадамим бўлди.

Болалиқда радио, телевидение ва "Ўзбекфильм" киностудиясининг дубляж жамоасида каттаю кичик ролларга жалб этилганим, энг муҳими, Тошкент театларида фаолият юритаётган санъат дарғаларининг ижодларига нисбатан катта муҳаббат ва уларга ўшаган санъаткор бўлиш орузси умрим бўйи хизмат қилган касбу қоримни белгилаб қўйган экан... Бугунги кунда ҳам радиода ижро этган биринчи ролим — "Васек Трубачев ва унинг ўртоқлари" постановкасидаги Трубачев ролини эслаб юраман. Уни эфирга тайёрлаган ажойиб инсон, меҳрибон устозим Дамир Шокировнинг оламдан ўтганига ярим асрдан ошган бўлса ҳам, барҳаёт сиймоси қалбимнинг тўрида.

Ж.Тошхўжаев 1960 йили мактабни аъло баҳоларга тугатиб, икки йил шу мактабда ўқувчиларнинг етакчиси вазифасида ишлади. 1962 йили Тошкент давлат театр ва рассомлик санъати институтига ўқишга қабул қилинди. Талабалик йилларининг илк давридан устози Дамир Шокиров раҳбарлигида Тошкент радиосида кичик эшиттиришларга режиссёрлик қила бошлади.

Радиоода ижод қилган йиллари жаҳон ҳамда ўзбек адабларининг 200дан ортиқ асарига иккинчи умр бахш этди. У.Шекспир, Ф.Шиллер, А.Пушкин, М.Лермонтов, Н.Некрасов, Р.Тагор, Алишер Навоий, Заҳириддин Бобур, Нодира, Ғафур Ғулом, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Хамид Олимжон, Саид Аҳмад, Ўлмас Умарбеков, Фарҳод Мусаҷонов, Мар Байжиев, Алексей Арбузов, Самад Вургун каби қалам соҳибларининг асарлари асосида хаво тўқинларига узатилган радиопьеса, постановка, инсценировка ва композициялар бугун ҳам тингловчиларнинг эътирофига сазовор бўлиб келяпти. У режиссёрлик қилган биринчи радиопостановка қубалик ёзувчи Хусус Кастельянос қаламига мансуб эди. 19 ёшли режиссёрнинг сайёҳ-ҳаракатлари муносиб баҳоланиб, асар радионинг бадий кенгаши томонидан "Олтин фонд"га қабул қилинди.

— Ўзинг мустақил яратган биринчи асар биринчи муҳаббатга ўхшаб тоабат хотирангга сақланар экан, — дея ҳикоясини давом эттирди Жавлон ака. — Бор-йўғи ўн беш дақиқа атрофидаги воқеаларни ҳикоя қилувчи бу инсценировкада Шариф Қаюмов, Рихис Иброҳимова, Тўлқин Тожиёв каби етук санъаткорлар иштирок этишган. Улар билан ижодий мулоқотда бўлиш ҳузур бағишласа-да, бош қаҳрамон Луисита образини жонлантириш ниҳоятда машаққатли кечган эди. Сабаби, Луисита олти ёшли қизалоқ бўлиб, уни жонлантирадиган болакайни топиш осон кечмади. Шунда Дилфузахон Ғуломова: "Жияним Земфира худди шу ёшда. Боғчага қатнайди. Синаб кўрмайсан-

ми?" деб қолди. Шукрки, Земфира айни мен излаган қизча бўлиб қикди.

Мутахассислигим бўйича босиб ўтган йўлимни эсласам, омад менга ёр бўлганига шукроналар келтираман. Театр соҳасидаги устозим Иосиф Радун ва радиорежиссуранинг чинакам билимдони Дамир Шокиров катта-кичик муваффақиятларимнинг асосчиси ва йўл қўйган камчиликларимнинг қаттиққўл танқидчилари бўлишган.

1978 йили Ўзбекистон Маданият вазирлигининг топиригига кўра бир муддатга Андижон вилояти маданият бошқармасига ижодий сафарга юборилдим. Тақдир экан, "Бир муддатлик" сафар нақ 32 йилга чўзилиб кетди. Аввал маданият масканларида

мутақаддиллик қилган бўлсам, 1989 йилдан Заҳриддин Мухаммад Бобур номидаги театрининг директори ва бадий раҳбари лавозимларида 2010 йилнинг бошларигача ишладим. Андижон театрида саҳналаштирган Собир Абдулла ва Тўхтасин Жалиловнинг "Тоҳир ва Зухра", Ҳошимжон Раззоқ ва Қомилжон Жабборовнинг "Нодирабегим", Мухаммадҷон Абдукаримовнинг "Оғу сиртмоғида", Қомилжон Нишоновнинг "Устаси фаранг келин", Иномжон Турсуновнинг "Сехри китоб", Ферузбек Тошхўжаевнинг "Янги йил хангомалари", Назиржон Раҳимовнинг "Оқибат" асарлари театр ижодий жамоасининг изланишларида ўзига хос ўрин эгаллаганидан хурсандман.

Хотима ўрнида

Мустақиллигимизнинг илк йилларидан бошлаб Андижондаги байрам тантаналари, Мустақиллик ва Наврўз шодиёналари Ж.Тошхўжаев режиссёрлигида ўтказиладиган бўлди. Моҳир ташкилотчи ва режиссёрнинг андижонлик санъаткорлар иштирокида тайёрланган концерт дастурлари Болгария, Руминия, Ҳиндистон, Испания мамлакатларида катта муваффақият билан намойиш қилинди. Шунингдек, Қўқон шаҳар театрида Фарҳод Мусаҷоновнинг "Ҳалларастлар", Ёнгин Мирзоянинг "Занжирбанд она", Ўлмас Умарбековнинг "Суд" пьесаларини, Жиззах вилоят театрида Ўткир Рашидининг "Зийнок", Душан Файзийнинг "Ун етти ёшлар", Мустай Каримнинг "Ойгул дёйри" сингари асарларини муваффақиятли саҳналаштирди. Уларнинг қўпчилиги республика радиосининг "Олтин фонд"дан ўрин эгаллаган. Ўлмас Умарбековнинг "Суд" пьесаси асосида Қўқон шаҳар театрида саҳналаштирилган спектаклда режиссёр саҳна санъатида қутилмаган бир янгиллик яратди. Яъни актёрлар тарафидан жонли ижро этилаётган асар воқеалари ривожини тўлдириш мақсадида кино тасмаларга туширилиб саҳна ва кино лавҳалар ўйғунлиқда намойиш этилди. Спектаклда бир гуруҳ ёш ижодкорлар илк маротаба бош қаҳрамон сиймоларида саҳнага чиқдилар.

Ж.Тошхўжаевнинг серкира ижоди 1995 йили "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими" унвони, 2005 йили "Меҳнат шухрати" ордени билан тақдирланди. 2010 йили вилоятлардаги фаолиятини яқунлаб, туғилган шаҳри Тошкентга қайтган Жавлон Тошхўжаев ўзининг иккинчи уйига айланган Ўзбекистон радиосидаги фаолиятини давом эттира бошлади.

Бугунги кунда бутун умрини санъатимиз, маданиятимиз равнақи бахшида этган, ўзининг юксак истеъдоди, ҳалол меҳнати билан ҳурмат қозонган устоз санъаткор Жавлон Тошхўжаев кўп йиллик тажрибаси ва маҳоратини ёшларга ўргатиш билан бир қаторда, янги радиопостановкалар яратиб, уларга ўрнак бўлиб келмоқда.

Муяссар МИРЗАЕВА,
Тошкент давлат санъат ва маданият институти магистранти

ДЎМБИРА ОВОЗИ ТУТСИН ОЛАМНИ

ти ва дostonчилик халқимиз маънавиятини, самимиятини, бадий-руҳий салоҳиятини намоён этувчи кўзгудир. Даврлар оша гўзал шакллари, теран мазмуни, кенг қамровли моҳияти билан бизгача етиб келган, тарбиявийлиги, халқ дилига яқинлиги билан санъатнинг бошқа турларидан фаркланадиган бу қадимий санъат тури халқ бадий ижодиётининг энг сеvimли, энг жозибали, ардоқли, содда ва гўзал жанридир.

Атоқли дostonчилар ва бахшилар ҳамиша элу юртнинг фахри бўлиб келган. Эгراш Жуманбулбул ўғли, Фозил Йўлдош ўғли, Исломо шоир Назар ўғли, Мухаммадқул Жонмурод ўғли Пўлкан, Умир шоир Сафар ўғли, Бола бахши-Қурбонназар Абдуллаев, Қодир бахши Раҳимов, Шомурод бахши Маҳманов, Қаландар бахши Норматов, Хўшбўқ бахши Мардонақул ўғли, Шоберди бахши Болтаев, Абдуназар бахши Поёнов, Абдумурод ва Қаҳҳор бахши Раҳимовлар каби атоқли бахшилар шулар жумласидандир.

Мамлакатимизда дoston қуйлаш анъанаси қадимда уш йўналишда ривожланган. Биринчиси Булунгур, Қўргон, Шахрисабз, Қамай, Нар-

тилган. Ушбу мактабларнинг айримлари ўз фаолиятини тўхтатган, баъзилари эса йўқолиб кетиш арафасида турган бир пайтда давлатимиз раҳбари ташаббуси билан Термиз шаҳрида бахшилар мактаби ташқил этилди. Бундан кўзланган асосий мақсад истеъдодли ёшларни кашф этиш ва тарбиялаш, навқирон авлодни халқ оғзаки ижодининг ноёб ва бой хазинаси билан яқиндан таништириш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашдан иборат.

Мазкур мактабдаги учрашувда Президент Ш.Мирзиёев "Дostonчилик ва бахшичилик — миллий ғуруримиз. Унинг замиридаги эзгу қадриятларни халқимизга етказиш лозим", дея таъкидлаган эди. Ушбу долзарб вазифани бажариш бўйича бугун олдимизда катта ишлар турибди.

Аввало, бахшилар ижроларини аудио, видео тасмаларига ёзиб олиш, китоб ҳолига келтириш, шу дostonлар асосида фильмлар яратиш лозим. Қолаверса, ёшларни миллий қадриятларимизга содик, ўзбекона руҳда тарбиялашда эзгуликка қорлайдиган, ватанпарвар, адолатли, мард, жасур бўлишга ундовчи дostonларимизни мактаб-

шаҳри инфратузилмасини такомиллаштириш учун замин ҳозирланиб, бу ҳолат кейинчалик анъанавий тус олади. Таъкидлаш жоизки, қарорга кўра, мазкур фестиваль туризм календарь режасига киритилади ҳамда хорижий сайёҳлар анжуманга жалб этилади. Бу, ўз навбатида, юртимиз туризм салоҳиятининг янада ошишига, мамлакатимизга сайёҳлар ташрифининг кенгайишига хизмат қилади. Шунингдек, ушбу халқаро тадбир авлоддан авлодга ўтиб келаётган миллий хунармандлик соҳасида тажриба алмашиш, касбий ва дўстлик ришталарини янада мустаҳкамлаш каби эзгу мақсадлар йўлидаги қутлуг қадам бўлади.

Шу ўринда фестивалнинг тарбиявий аҳамиятига алоҳида тўхталиш лозим. Чунки Қўқон шаҳридаги марказий майдоннинг ён атрофида ташқил этиладиган турли кўргазмалар, қадимий хунармандчилик дастохлари ва маҳсулотларини яратиш жараёналарининг намойиши, хунармандчиликка оид бадий ва ҳужжатли фильмлар кўриги, китоблар, альбомлар, фотосуратлар сотувининг уюштирилиши, шубҳасиз, тадбирга келадиган ота-оналар, уларнинг фарзандлари учун амалий тарғибот воситаси бўлиб хизмат қилишига шубҳа йўқ. Фестиваль ёш авлодда ота-боболари хунаридан фахрланиш, уларнинг ишларини давом эттиришга рағбат тўғйисини уйғотади, деган умиддамиз. Фестиваль доирасида миллий либослар кўргазмаси ўтказилиши, аския ва қизиқчилар, фольклор ва дорбозлик жамоаларининг томоша дастурлари байрам шукуҳини янада оширади.

Бир сўз билан айтганда, бу халқаро анжуман хунармандларимизнинг сеҳрли бармоқлари эвазига яратилаётган хунармандчилик ва амалий санъатимизни кўз қорачиғидек асраш, уларни келгуси авлодларга бешикаст етказиш, ёшларга ўргатиш орқали авлодларимизнинг эстетик дидини ўстириш ҳамда уларни юксак маданиятга кишилар қилиб тарбиялашда муҳим аҳамият касб этади.

Улуғбек АБДУЛЛАЕВ,
Ўзбекистон Республикаси «Хунарманд» уюш-
маси раиси

Мустақиллик йилларида бошқа йўналишлар қатори мусиқа соҳасига ҳам катта эътибор қаратилмоқда. Ана шу эътиборнинг самараси ўлароқ, мумтоз ва халқ қўшиқлари, замонавий қўшиқчилик санъати янада ривожланиш сари юз тутди. Бу борада Ўзбекистон давлат консерваториясида амалга оширилаётган турли мусиқий тадбирларнинг ўрни алоҳида.

Ҳафта бошида ўз ишини бошлаган "XXI аср мусиқа санъати: муаммо ва ечимлар" мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция мусиқа санъати соҳаси олдида турган муаммоларга ечим топиш йўллари бағишлангани билан аҳамиятлидир. Анжуманининг очилиш маросимида сўзга чиққан Маданият вазир, Консерватория ректори Бахтиёр Сайфуллаев турли давлатлардан ташриф буюрган мусиқашунослар ва юртимиз аҳлини катта халқаро

тадбир билан қутлар экан, жумладан, шундай деди:

— Ўзбекистон мусиқа санъати чукр илдиэларга эга. Юртимизда анъанавий мақом ижрочилиги, бахшичилик, мавриги, фольклор, шунингдек, профессионал композиторлик санъати, профессионал эстрада ҳам жадал ривожланишда. Мусиқада

қўлга киритилаётган ютуқлар, шубҳасиз, давлатимизнинг бу соҳага эътибори натижасидир. Шундай шароитда композиторлик ижодиёти ва анъанавий санъат, янги жанр ва шакллarning пайдо бўлиши, ижрочилик мактабларининг ривожланиш жараёни, мусиқа маданиятига инновацион технологияларнинг таъсири

каби муҳим масалалар хусусида фикр алмашиш имконини берувчи анжуманлар, албатта, зарур.

Тадбирнинг очилиш маросимида сўзга чиққан Ўзбекистондаги Британия кенгаши раиси Р.Айлен, Қозоғистон Композиторлар уюшмасининг президенти Б.Қидирбек, Тожикистон

Композиторлар уюшмаси раиси Х.Низомов мазкур анжуманининг аҳамияти ҳақида тўхталиб, барча иштирокчиларга омад тиладилар. Консерваториянинг илмий ишлар бўйича проректори С.Фахурова модераторлигида ўтган ялпи мажлисда А.Пертоу (Австралия), До Хонг Куан (Вьетнам), Ф.Машурова

(Қозоғистон), Р.Абдуллаев, О.Иброҳимов, Н.Янов-Яновская (Ўзбекистон) ўз маърузалари билан иштирок этишди. Илмий-амалий анжуман қатнашчилари "XXI аср композиторлик ижодиёти: муаммо ва ечимлар", "Ижрочилик масалалари: тарих, назария ва амалиёт", "Мусиқий педагогикада инновацион услублар ва технологиялар", "Фольклор ва анъанавий мусиқа масалалари", "Мусиқашуносликнинг тарихий-назарий масалалари" каби шўьбаларга бўлиниб иш олиб бордилар.

Анжуман ишида Ўзбекистонлик профессор-ўқитувчилар, илмий ходимлар, мустақил изланувчилар, мутахассислар билан биргаликда Жанубий Корея, Австралия, Россия, Қозоғистон, Тожикис-

тон, Туркменистон, Озарбайжон каби давлатлардан келган олимлар ҳам маъруза билан қатнашди. Ушбу анжуманга топирилган юздан ортиқ мақолалар илмий тўплам тарзида чоп этилди.

Шу куни кечкурун Консерваторияда яна бир тадбир бўлиб ўтди. Катта залда таниқли композитор, кўплаб халқаро ва республика танловлари лауреати Диломон Сайдаминованинг муаллифлик концерти бўлди. Композиторнинг етук асарларидан тўзилган дастурда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Камолиддин Ўринбоев раҳбарлигидаги ёшлар симфоник оркестри, ёшлар хор жамоаси (хормейстер У.Хуснутдинова) ҳамда солист, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Адиба Шарипова қатнашди.

Ўз ахборотимиз

XXI АСР МУСИҚА САНЪАТИ

Халқаро анжуман

Ҳаётда шундай жабҳалар бўладики, уларнинг фаолиятини матбуотда кенг ёритиш бироз ўнғайсиз. Ишлаб чиқараётган маҳсулотларининг нархи ҳар қанча ошса-да, талаб пасаймайди. Фаолияти ошқора ва қонуний доирасида бўлган, уларни танқид қилиш ҳам — ўринсиз. Қуйида ана шундай соҳадаги бир жараёндан олган таассуротларимизни сўзлаб бермоқчимиз.

Ароқ-вино ишлаб чиқарувчи корхоналар бош идорасида «Бадий кенгаш» борлигини кўпчилик билмас керак. Бу ҳақда эшитмаган эканман. Шу боис «кенгаш»га таклиф этишганида дарров рози бўлдим. Бу фаройиб машваратда нималар муҳокама қилиниши менга қизиқ туюлди.

Одатда, бадий кенгашларда ижод намуналари, масалан, янги шеър, ҳикоя, қисса ва романлар муҳокама қилинади. Қўшиқлар ва саҳна асарлари ҳам бадий кенгашдаги муҳокамада маъқулланса, саҳна юзиди кўради. Аммо ароқ-вино саноатида бадий кенгаш нимага муҳокама қилади?

Бироз илгарироқ борганим учун идора йўлакларини томоша қила бошладим. Эшитиш очик айрим хоналарда китоб терилган жавонлар кўринади. «Ушаробсаноат» идорасида китобхон инсонлар ишлаётгани ҳар қандай маънавият кишини қувонтирса, ажабмас. Деворларга тарихий миниатюра-суратлар осилган. Уларда ов манзаралари, шохона зиёфатлар акс этган.

Бироздан сўнг айлана стол атрофида ўн чоғли одам ҳам бўлди, бадий кенгаш фаолияти бошланди. Ҳаммага икки ва рақли маълумотномалар тарқатилди. Уларда ароқ-вино маҳсулотлари учун мўлжалланган янги номлар рўйхати келтирилган. «Оқ чой», «Кўк чой», «Империя», «Зиёфат», «Один за всех», «Медовая», «Талая» каби оҳанрабодек ўзига тортувчи номлар ўз-ўзидан пайдо бўлмас экан. Ароқ-виноларга ҳар томонлама мос, «ўзига хос» номлар қўйиш устида бутун бошли «кенгаш» жиддий шуғулланади!

Эх-ҳе, бу кенгаш аъзоларининг талашиб-тортишсини кўрмагансиз-да... Янги тутилган чақалоққа исми қўйиш ҳам бунчалик бўлмас. Ҳар бир ном устида «чўқур мулоҳаза» юритилиши, номларнинг миллий-маънавий... ва ҳоказо тамойилларга мослиги юзасидан астойдил тортишсини бир кўрсангиз!

Маълум бўлишича, шу кунгача аниқгина номлар патентланган. Энди бу номларни такрор-

лаш мумкин эмас, уларга уйкаш исм қўйилиши ҳам жиддий ўрганиб чиқилади. Ароққа ном танлашда юртимизга келувчи хорижий сайёҳларнинг фикри, дид ва талабларини билиш ҳам муҳим саналаркан.

«Бадий кенгаш» иши аста-секин авж пардага кўтарила борди. Кенгаш аъзолари ҳар бир ном ҳақида бир-биридан нималарнидир қайта-қайта

каби номлар нечоғли ўринли? «Тошкент улфатлари», «Тошкент чемпиони», «Тулпор» ва «Оқ тулпор» номли ароқларга тобингиз қалай?

«Ароққа ўзимизнинг миллий номлар унчалик ярашмайди», деган жўяли фикр ҳам айtilди. Қайдам? Таклиф этилаётган мана бу номлар-чи: «Табассум», «Анжир», «Сархуш»...

Ёрлик (этикетка) ва шиша дизайни ҳам алоҳида ҳафсала билан, жўшқин муҳокама қилинди. Яна бир ажабланишли гап: ароқни «суяк валюта» дейишади. Аммо ишлаб чиқарувчилар наздида баъзан унинг ўзи эмас, балки патентланган номи, этикеткаси ва... шиша идиши қимматроқ тураркан!

Мамлакатимизда ароқ-шароб

ўйлаб қолдим: ишлари шундоқ ҳам авжида бўлса, уларга бу қадар «адабий ёрдам» беришим шартми?

Қизгин тортишувлар асносида ҳаёлимга бир фикр келди: аслида ароқни нолаб ўтирмасдан, консерва банкага қўйиб сотилса ҳам ичувчилар олаверишади! Ёки ундай эмасми?

Хўш, ичкиликка ўрганган инсоннинг ароқдан воз кечиши осонми? Тиббиёт мутахассисларининг фикрича, ичкиликбозлик — маънавий бузуқлик ҳосиласи бўлиб, касаллик тури сифатида тан олинмайди. Жадидчи олим Вадуд Махмуд «Туркистонда май-хўрлик» номли мақоласида бундан салкам бир аср аввал шун-

Мулоҳаза

Ийк. Инсон ҳуқуқлари ва демократия тарафдор

риман. Лекин бир томонда сонсаноксиз ароқ дўконлари-ю, ичкиликка бозориги ном қўйиб берувчи манами «Бадий кенгаш», иккинчи ёқда эса биз интилаётган «баркамол ва юксак маънавиятли авлод» тушунчаларининг «бошини қовуштира» олмай ҳалакман. Ҳаётда содир этилаётган жиноятлар, қотилликлар, ажрашишлар, уруш-жанжалларга ҳам, асосан, ичкилик сабаб бўлаётгани ҳеч кимга сир эмас. Ёшларни-ку, қўя турайлик. Бир гал тўрт-беш нафар таникли шoir-ёзувчилар билан тўйда ўтириб қолдик. Стол усти нозеъматларга тўла, аммо анави «зорманда» кўринмайди. Шунда... дастурхондан нари-бери тўтинган ҳамроҳларимиз, «жуда зарур» иши борлигини айтиб, бирин-кетин туриб кетишди.

Тўйхона очган дўстимдан сўрадим:

— Агар тўйда столга умуман ароқ қўймасақ, нима бўлади?

— Дастлаб одамлар безовталанади, дангал сўзлар, ҳуш-чакчақ қийқириқлар бўлмайди. Бурчак-бурчакларда шивир-шивир бошланади. Қизариб турадиган кўзларда ғазаб ва норозлилик олови ёнади. Қариндошларинг сенга «мана, кўр тўйинг» ахволини» деган маломат билан боқишади. Одамлар ҳар хил баҳоналар билан таркала бошлашади. Оқибатда тўй совуган ошга айланади, — дея жавоб берди дўстим.

Бизнингча, юқоридаги «бадий кенгаш»га эътироз ёки таъна қилиш ўринсиз. Чунки у таъна топширилган вазифани фидойилик билан бажаряпти, холос. Лекин... тилимиз софлигини асраш, ёшларимизнинг иймон-этиқодли, ватанпарвар, баркамол инсонлар бўлиб камол топиши, миллатнинг маънавий юксалиши борасида ҳам ана шундай шижоат, ғайрат ва жонли ҳаракатлар намоян қилинса қанийди!

Бахтиёр ХАЙДАРОВ,
Ўзбекистон ёзувчилар
уюшмаси аъзоси

Янги нашрлар

“ЮРАК САДОСИ”

Таникли шoir, публицист Эгам Раҳим Хоразмни севиб, улуғлаб яшади, юртига оташин муҳаббати сингган шеърларида, дostonларида меҳнаткаш инсонларни шарафлади, дўстлик ва қардошликни тараннум этди. «Жон Ватан» деб номланган шеърдаги ушбу мисралар шунга бир далолатдир:

Жон Ватаним, бепойн бўстон ўзинг,
Созу дуторимдасан, дoston ўзинг.
Ёшлигимдан улғайиб топдим камол,
Бизга бердинг бахту шон-шухрат ўзинг.

Яқинда «Шарк» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош тахририяти томонидан Эгам Раҳимнинг «Юрак садоси» номли сайланма китоби чоп этилди. Китобда шoir ва драматургининг ижоди намуналари қамраб олинган: «Салом сизга Хоразмдан» ва «Гулдастлар» деб номланган фасллар турли йилларда, турли мавзуларда битилган шеърлар ва бағишловлардан таркиб топган.

Шoir замоннинг долзарб мавзуларида талайгина баллада ва дostonлар ҳам битган. «Сайланма»дан яна шу жанрлардаги асарлар ҳам ўрин олган. «Бахт йўли», «Жонажон Ватан», «Келин келди» номли драматик асарлари, шунингдек, очерк ва лавҳалари, таржима асарлари ҳам Эгам Раҳимнинг серқирра, заҳматкаш ижодкор бўлганини кўрсатади.

Замондошлари Эгам Раҳимни «Халқ меҳрига сазовор инсон», «Диёрнинг оташин куйчиси», «Шеърят боғида бир гужум» дея таърифлашган. Бундай таъриф-тавсифлар дил сўзларига китобнинг «Шoir ҳақида замондошлари» номли фаслда тартиб берилган. Жумладан, таникли шoir Ошиқ Эркин ўз ёдномасида шундай ёзади: «Эгам Раҳим шеърхонни яхшилик қилишга, яхши феъл-яъни иш билан эътибор топишга, эътиқодини покиза тутишга, камтарин бўлишга даъват этади, элу юрта хизмат қилишга ундайди...»

Ўзи айтганидек, ундан яхши сўз, яхши ном қолди ва пировардида шoirни мангуликка дахлдор этди. Бу унинг ҳам, чироғини мангу ёки қолган зурриётларининг ҳам ҳамма фахрланса арзигулик катта бахтидир».

“ЭЙ ДҮСТ...”

Ижодда дадил туриб янги тажрибаларга қўл уришга, ўз услубига янгилик кири-тишга, шаклда янгиликка интилишга ҳар қандай ижодкор ҳам журъат этавермайди. Бундан етти-саккиз йил олдин чоп этилган таникли шoir Азим Суюннинг шеърый қайирмалардан иборат китоби шеърный муҳлисларида катта қизиқиш уйғотган эди. Яқинда «Академнаш» нашриётида шoirнинг «Эй дўст ёхуд Азимнома» деб номланган, шеърый ва на-

срий қайирмалардан таркиб топган китоби нашрдан чиқди. Тўпламдаги қайирмаларга донолик, теранлик, ихчамлик ва лўндалик каби хусусиятлар хос. Мана, бир мисол:

Эй дўст!
Мени чулғаб олар тунлар зулмати,
Шодлигидан кўпдир инсон кулфати
Ва лекин шивирлар бу кўнгли ғариб:
“Ой булут ичинда қолмас сарғайиб!”

Насрий қайирмалардан бирида шoir шундай ёзади: «Инсоннинг умри ўтган сайн ўтмиши топи, азиз туюлаверади, чунки унда гўзал болалиги, куч-қудратга тўлган ёшлиги қолган». Бир қарашда оддий туюлганда бундай шеърый ва насрий қайирмалар замирида, аслида, халқ донишмандлиги — дostonлар, мақолалар, ривоятлар маталлардаги сўнмас тафаккур учкунлари бор.

Профессор Қозоқбой Йўлдошнинг талқинича, «қайирма» сўзида «қайиш»лик, яъни пишиқлик, пухталиқ маъноси бор. «Қайирма жанридаги битикларнинг Азим Суюн ижодида айнан кейинги йилларда пайдо бўлганини олим шундай изоҳлайди: «Ижодкор муайян ҳаётий босқичлардан ўтиб, етарли турмуш тажрибаси ва керакли поэтик маҳорат ортирганидан кейин ўз ижодида ёниқ юрак ҳарорати билан фалсафий фикрчанликни уйғунлаштира олиш имконига эга бўлади». Дарҳақиқат, китобхон «Эй дўст» китобини ўқиб, ана шу уйғунлиқни ҳис этиши, ундан завқ туйиши тайин.

УМРИМ ФАСЛЛАРИ

Табиат фасллариининг феъли маълум: гуллайти, яшнайди, ҳазонрезгилик ва қор. Бироқ шoir умр фасллариининг барчасида шеър, дoston ва таржима яралишини Асрор Мўминнинг «Умрим фасллари» китобини қўлга олганингизда яна бир қарра амин бўласиз.

Шoirнинг ушбу китобида ёшлик ҳайратлари ва ғайратларини ифодалаган: «Ғайратим ичимга сиймасди бир вақт, тоғларни тоғларга уриштирдим, заминда юришда қилмай қаноат, юлдузлар йўлини суриштирдим» каби жозибали мисраларга бой, умрининг сийрати ва зийнатиға айланган энг сара шеърлари жамланган. «Севги баҳори», «Тошкентнома», «Ҳаёт — Ширин», «Ўзбекистоннома», «Висол сурури» дostonларида эса, устоз Расул Ҳамзаев таъкидлаганларидай, Ватан меҳри, давр руҳи ва севиғи сеҳри тараннум этилган.

Асрор Мўминни ўқувчилар таржимон сифатида яхши билишади. Муаллифининг ушбу китобиға ҳам дунёға машҳур шoirлар Қайсин Қулиев, Расул Ҳамзаев, Роберт Рождественский ва Давид Куғултиновнинг дилбар шеърларидан қилган янги таржималари киритилган.

«Tafakkur» нашриётида чоп этилган мазкур китобға Абдуҳамид Мухторов муҳаррирлик қилган.

ФЕЛИКСНИНГ ҚИЗИ, МЭЛСНИНГ ЎҒЛИ

Тиббий муассасалардан бирида навбат кутиб ўтирарканман: «Диана Феликсона, сизни қақаришпти», деган овозни эшитиб қолдим. Аёл келаётган томонга қарадим. Диана Феликсона оддий ўзбек шифокор аёли экан. Мен навбатга турган хонага кириб кетди. Навбатим келгач, қабулғига кирдим. Шикоятимни тинглади, муолажа буюрди. Мен кетиш олдидан:

— Ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси бўлганим боис, айбга буюрмайсиз исм, фамилиянгиз менда қизиқиш уйғотди, — дедим.

— Дадам ҳарбий офицер бўлган. Собик шўро ҳарбий қўмондони Феликс Дзержинскийдек таникли инсон бўлсин, деб бобом ўғлига шу исмни қўйган экан, — деди аёл табассум билан.

— Менинг исмимни эса буювм қўйган. Малика Дианадек меҳрибон, ғамжўр ва гўзал бўлсин, деб ният қилган.

— Фамилиянгиз ҳам, хойнаҳой, европача бўлса керак?

— Йўқ, фамилиям Иброҳимова...

Ана сизга номуносивилик: Феликс, Диана исмлари қайдаю пайғамбарларимиздан бирининг исми Иброҳим қайда? Ўша пайтлари Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин бош ҳарфларидан ясалган Мэлс исми жуда урф бўлган. Ҳарбий қисмда бўлганимда биз билан хизмат қилган аскарлардан бири ўғлининг исми Марлен эканлигини, яъни Маркс ва Ленин исмларининг биринчи бўғинларидан олинганини фахрланиб айтган эди.

Маркс, Январь, Октябрь, Эрнест, Тельман, Александр, Виктор, Диас, Жонрид, Руслан каби тарихий шахслар, ёзувчи, шoirлар ёки бадий асарлар қаҳрамонларининг исмлари ўзбек болаларига қўйилгани, ҳатто ўзлашгани кўнглимиздан ўтади. Албатта бу тарих, ўтмиш. Тарихни ўзгартириб бўлмаганидек, мазкур исм оғаларининг исмини ҳам ўзгартириб бўлмайди. Аммо исм инсон ҳаётида муҳим аҳамиятга эга эканлигини унутмаслигимиз лозим. Чунки фарзандларимизга чиройли исм қўйишга лоқайд қараш юқоридагидек хатоларга олиб келиши шубҳасиз.

Ориф ЖУМАЕВ

Санъат нашрларида

ЖУРНАЛНИНГ НИШОНА СОНИ

Кўпдан бери кино санъатини ёритувчи, соҳа мутахассислари, муҳлислари учун минбар бўладиган махсус нашрга эҳтиёж бор эди. Айниқса, ўзбек кинематографиясини ривожлантириш йўлидаги ислохотлар жадал тус олган бугунги кунда мазкур соҳада кечаётган ижодий жараёнга теран назар солиш учун ҳам бундай нашр зарур. Шу маънода «Ўзбекино» Миллий агентлиги муассислигида «Кино санъати» журналининг чоп этила бошлангани айни муддаодир. Бу нашр жамоатчилиқни кино оламидаги янгиликлар, излашлар билан яқиндан таништиришга хизмат қилади.

Журналнинг нишона сониде мутахассис ва ижодкорларнинг замонавий ўзбек киноси истиқболи ҳақидаги фикр-мулоҳазалари эътиборни тортиди, уларда соҳа ижодкорлари олдига турган муҳим вазифалар, мавжуд муаммолар тўғрисида сўз юритилган. Н.Умаровнинг «Жамият ҳаётига тўтилган кўзгу», Э.Ҳасановнинг «Ота уй», Ф.Тўражўраевнинг «Шарқдан таралган тафаккур нури» сарлавҳали мақолаларида яқин орада суратга олинган фильмларнинг ютуқ ва камчилиқлари ҳақида фикрлар айтилган. Кинорежиссёрлар М.Махмудов, Ж.Қосимов, Ш.Махмудов, Б.Одильов билан уюштирилган сўхбат ва интервьюларда ҳам ўзбек кинематографиясининг долзарб масалалари тилга олинган. Журналнинг бу сониде Х.Ақбаровнинг «Сергей Эйзенштейн сабоқлари», Ойбек Вейсал ўғлининг «Франция киноси: овозсиз давр», А.Молчановнинг «Қизиқарли сценарий қандай ёзилади?» каби мақола ва тадқиқотлари, жаҳон киноси янгиликлари ёритилган.

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

Ҳа.иқор.лари.ш.из.:

ЎЗБЕКИСТОН БАДИЙ АКАДЕМИЯСИ

Сайтимизга ўтиш учун QR-кодини телефонингиз орқали сканер қилиш.

O'zbekiston
adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилик кўчаси, 32
Электрон манзилимиз: uzas.gzt@mail.ru

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86 Санъат бўлими: 233-56-40
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42 Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Бош
муҳаррир
Ўқтам
МИРЗАЁР

Тахриратга келган қўёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахрират нуктаи назаридан фарқлангани мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Набатчи муҳаррир — Абдумажид АЗИМОВ
Саҳифаловчи — Зафар РЎЗИЕВ

«ШАРҚ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босмахона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 20.05

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 26.11.2014 йил 0283-рақам билан рўйхатга олинган.
Адади — 5850. Буюртмага Г — 1182. Ҳажми — 3 босма табақ А-2.
Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5 6

ЖУМА КУНАЛАРИ
ЧИҚАДИ.

СОТУВАДА НАРХИ
ЭРКИН.

ISSN 2381-614X

